

Møte fredag den 1. juni kl. 10

President: *Kirsti Kolle Grøndahl*

Dagsorden (nr. 94):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om WTO-spørsmål
2. Forslag fra stortingsrepresentant Annelise Høegh på vegne av Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 8. mai 2001 (Jf. Innst. O. nr. 72):
«Stortinget ber Regjeringen vurdere å legge fram et forslag om aktivt samtykke ved obduksjon og hvordan slikt samtykke kan innhentes, f.eks. gjennom fastlegeordningen.»
3. Forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo på vegne av Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 8. mai 2001 (Jf. Innst. O. nr. 72):
«Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide forskrifter for obduksjon med krav om forhåndsgodkjenning fra pårørende når obduksjonen ikke er rettslig begjært.»
4. Innstilling fra sosialkomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2001 som følge av fastlegereformen (Innst. S. nr. 249 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 65 (2000-2001))
5. Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen og Harald T. Nesvik om å belønne dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år (Innst. S. nr. 252 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:84 (2000-2001))
6. Innstilling fra næringskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Odd Roger Enoksen og Morten Lund om å gjennomføre tiltak slik at hensynet til matvaretrygghet og dyre- og folkehelse blir bedre ivaretatt i Norges handelsavtaler med andre land (Innst. S. nr. 264 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:72 (2000-2001))
7. Referat

Presidenten: Representantene *Kjell Engebretsen*, *Sverre Myrli*, *Lisbet Rugtvedt*, *Anne Helen Rui* og *Per Ove Width*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentant for Rogaland fylke, *Helga Rullestad*, har tatt sete.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at formiddagsmøtet om nødvendig fortsetter utover den reglementsmessige tid, kl. 15, til dagens kart er ferdigbehandlet.

Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag. – Det anses vedtatt.

S a k n r . 1

Redegjørelse av utenriksministeren om WTO-spørsmål

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Internasjonal handel er mer enn femtendoblet over de siste 50 år. Det er liten grunn til å tvile på at handel har vært en hovedårsak til velstandsutviklingen vi har vært vitne til i etterkrigsperioden.

Norge har en av verdens mest åpne økonomier. Vi har sterke konkurransefortrinn, slik som store naturressurser, vel utbygd infrastruktur og en høyt utdannet befolkning. Samtidig er vi sårbare for forhold utenfor vår kontroll. Det har derfor vært en sentral oppgave i norsk utenrikspolitikk å arbeide for en bedre organisert verden. Jeg har tidligere orientert Stortinget om at det er igangsatt et utredningsprosjekt om globale styringsutfordringer. Vi har fra norsk side sett det som en viktig målsetting å styrke det internasjonale handelssystemet for å sikre rettfærdige og forutsigbare konkurransevilkår. De viktigste redskaper i denne sammenheng har vært Generalavtalen om tolltariffer og handel, GATT, og senere Verdens handelsorganisasjon, WTO, etter at denne ble opprettet for seks år siden.

WTO omfatter i dag 141 medlemsland. Over 110 av disse er utviklingsland. Samtidig står om lag 30 land på søkerlisten, blant dem Kina, Russland og flere viktige utviklingsland som vi samarbeider nært med. Når disse slutter seg til, vil over 98 pst. av verdenshandelen skje mellom WTO-land, og alle våre prioriterte samarbeidsland vil være medlemmer.

Slik har Verdens handelsorganisasjon utviklet seg til å bli et handelspolitisk forum for hele verdenssamfunnet. WTO blir dermed også et av de viktigste organer for en videreutvikling av internasjonale kjøreregler for å møte globaliseringens utfordringer.

Dette gjør at vi alle bør være opptatt av hva som foregår i WTO. Jeg er derfor glad for anledningen i dag til å redegjøre i Stortinget om vårt arbeid i Verdens handelsorganisasjon og forberedelsene til WTOs ministerkonferanse i Qatar i november i år.

WTOs overgripende målsettinger er økt levestandard, full sysselsetting, bedre reallønnsutvikling samt en bærekraftig utnyttelse av jordas ressurser. Dette er målsettinger vi kjenner godt fra vårt eget politiske landskap, og som vi slutter oss til. Vår utfordring er hvordan vi skal kunne videreutvikle og styrke det internasjonale handelssystemet for å nå disse målsettingene.

La meg her innledningsvis kort skissere seks overordnede politiske mål for vårt arbeid i WTO:

For det første støtter vi arbeidet med å gjøre dagens kjøreregler mer rettfærdige og forutsigbare. Vi må unngå at Norge og andre små land utsettes for vilkårlighet og ensidige tiltak, slik som proteksjonisme og antidumpingtiltak.

For det andre ønsker vi at handelssystemet fortsatt skal sikre et stadig bedre og mer variert vare- og tjenestetilbud til gunstige priser for forbrukerne.

For det tredje er vi opptatt av å sikre en bedre markedsadgang for norsk eksport. Dette gjelder varer som fisk, industri- og høyteknologiprodukter, og innenfor viktige tjenesteområder som skipsfart, offshore, energi, ingeniørfag, miljøtjenester, telekommunikasjoner og IT.

For det fjerde legger vi vekt på å bevare nasjonal handlingsfrihet til å utforme offentlig sektor slik vi ønsker, og å føre en aktiv landbrukspolitikk.

For det femte er vi opptatt av at WTO-samarbeidet må gjenspeile hensynet til miljøet. Vi vil gå inn for at WTOs målsetting om bærekraftig utvikling reflekteres i mandatet for de nye forhandlingene.

Sist, men ikke minst er vi opptatt av at det må gjøres mer for å ivareta utviklingslandenes legitime interesser, både med hensyn til markedsadgang, regelverk og overføring av kompetanse. Målsettingen må være at utviklingsland bedre kan ta del i og nyttiggjøre seg det internasjonale handelssystemet, for derigjennom å legge grunnlaget for økonomisk vekst og utvikling. Dette er avgjørende for å bekjempe fattigdom og underutvikling.

La meg understreke den vekt Norge i sitt internasjonale arbeid legger på at alle land respekterer grunnleggende arbeidsstandarder.

Regjeringen mener at våre målsettinger best kan ivaretas gjennom en ny og bred forhandlingsrunde i Verdens handelsorganisasjon. Bare på denne måten vil vi bedre kunne integrere utviklingslandene i det internasjonale handelssystemet, etablere bedre multilaterale kjøregler for handel og oppnå en styrket markedsadgang for industrivarer, inklusive fisk og fiskeprodukter.

Det er fortsatt uklart om WTO-landene er innstilt på å vise den nødvendige fleksibilitet og politiske vilje for å oppnå enighet om en ny og bred forhandlingsrunde under ministerkonferansen til høsten. Det er imidlertid min vurdering at det er en økende forståelse blant WTOs medlemsland om at en bred runde er nødvendig. På ministermøtet i OECD i mai kom det positive signaler om vilje til en bred forhandlingsrunde, også fra den nye administrasjonen i USA.

Men tiden går fort fram til høsten. Realistisk sett er det meste vi kan oppnå i Qatar, enighet om hovedrammene for de videre forhandlingene. Uformelle konsultasjoner i Genève og mellom hovedstedene er godt i gang, og Norge tar aktivt del i disse prosessene. I denne forbindelse er det viktig å huske på at WTO-beslutninger er basert på konsensus. Det er ikke mulig å tvinge igjennom løsninger mot medlemslandenes vilje.

Mange utviklingsland er skeptiske til å gå inn i forhandlinger på nye områder som investeringer, konkurranse og miljø. Skal vi komme videre, må vi forsøke å imøtekomme enkelte av utviklingslandenes krav vedrørende endringer i det eksisterende WTO-regelverket. Uten også å ivareta utviklingslandenes interesser vil det ikke være mulig å få til en bred runde.

Det ble i begynnelsen av fjoråret innledet forhandlinger om landbruk og tjenester innenfor rammen av den såkalte innebygde dagsorden, slik det ble besluttet ved avslutningen av Uruguay-runden i 1994.

Tjenestesektoren er den raskest voksende del av internasjonal handel og har stor og økende betydning for norsk næringsliv. Norges handel med tjenester utgjør en viktig del av norsk eksport. Verdien av Norges tjenesteeksport utgjorde i fjor rundt 134 milliarder kr, hvorav skipsfart alene utgjorde 71 milliarder kr.

WTOs tjenesteavtale slår fast medlemslandenes rett til å foreta reguleringer for å tilgodese nasjonale politiske målsettinger, f.eks. innenfor miljø og helse. Medlemslandene kan selv bestemme hvilke forpliktelser de vil påta seg under forhandlingene, og disse forpliktelsene føres opp i spesielle bindingslister for hvert land.

I tjenesteforhandlingene har Norge lagt fram forslag på en rekke områder som vil styrke norske bedrifters muligheter på verdensmarkedet. Forslaget omfatter seks tjenesteområder hvor vi ønsker bedre markedsadgang. Det er skipsfart, energitjenester, teletjenester, finansielle tjenester, luftfart og viktige forretnings- og yrkestjenester.

Bare Norge og 36 andre land har så langt påtatt seg forpliktelser på skipsfartsområdet. USA og EU er blant dem som ikke har påtatt seg forpliktelser. Et hovedsiktet mål for oss blir derfor å få inkludert skipsfart i tjenesteavtalen på en fullverdig måte, og at flere land påtar seg forpliktelser på dette området.

Energitjenester er en annen viktig sektor. Norge har et av verdens mest åpne markeder på dette området. Vi har her betydelig kompetanse, og vi vil være tjent med at andre land åpner sine markeder. Vi har foreslått en bred og åpen markedsadgang for alle energirelaterte tjenester. La meg imidlertid for ordens skyld legge til at forhandlingene her ikke dreier seg om eierskap til naturressurser eller vår konsesjonslovgivning.

Vi har sett en positiv utvikling innenfor eksport av forretnings- og yrkestjenester. Regjeringen har her fremmet forhandlingsforslag som søker å hjelpe norske bedrifter i deres videre satsing internasjonalt.

Både for IT- og teletjenester har Norge et åpent marked i dag. Denne type tjenester er dessuten viktige for samfunnsøkonomien i alle land, ikke minst i utviklingslandene. Dette vil derfor være et sentralt forhandlingsområde hvor alle land bør ha interesse av åpne markeder.

For øvrige tjenestesektorer har vi også gjennomgående åpne markeder i Norge. Vi ønsker at også andre land åpner sine markeder tilsvarende.

Det har vært reist spørsmål om tjenesteavtalen i WTO vil kunne begrense vår nasjonale handlefrihet til å organisere den offentlige sektor i Norge på den måten vi selv ønsker. Det kan ikke være noen tvil om at vi har en slik mulighet til å organisere den offentlige sektor på den måten vi selv finner ønskelig. Det er intet i WTO-regelverket som hindrer medlemslandene selv i å avgjøre hvordan de vil organisere sine offentlige tjenester, f.eks. utdanning og helse. Det slås klart fast i avtalen at denne rett tilligger medlemslandene. Vi har også handlingsrom til å videreføre en politikk for å nå våre nasjonale kulturpolitiske mål.

Når det gjelder landbruksforhandlingene, la vi i januar i år fram det norske forslaget. I dette tar vi til orde for at det må tas hensyn til landbrukets mangeartede oppgaver utover det å produsere mat.

I landbruksforhandlingene samarbeider vi særlig nært med EU og Japan, men også med andre land som i stor grad deler våre synspunkter når det gjelder ivaretagelsen av de såkalt ikke-handelsmessige hensyn i landbruket, slik som distriktshensyn, matvaresikkerhet og vern av

kulturlandskap. Vårt syn er at det framtidige regelverket må gi hvert enkelt medlemsland tilstrekkelig handlingsrom til å utforme en politikk som sikrer en nasjonal produksjon, og som også ivaretar ikke-handlemessige hensyn.

I det norske forslaget framholdes det videre at land med komparative ulemper, slik som klimatiske forhold, fortsatt må kunne føre en politikk som medfører bruk av produksjonsavhengige virkemidler. Forutsatt at de ikke-handlemessige hensyn ivaretas på en tilfredsstillende måte, signaliserer vi i forslaget imidlertid fleksibilitet når det gjelder framtidige reduksjoner i eksportstøtte. Dette signalet vil være viktig i forhold til å gi utviklingsland mer likeverdig markedsadgang for sine landbruksprodukter.

I det norske forslaget erkjennes det at bedret markedsadgang er et nøkkelement i reformprosessen for jordbruket. Vi legger imidlertid vekt på at nye forpliktelser med hensyn til markedsadgang må utformes slik at medlemslandene gis anledning til kun begrensede tollreduksjoner for såkalte nøkkelprodukter.

Når det gjelder internstøtte, slik som produksjonsavhengige tilskudd, legges det på norsk side i hovedsak opp til å videreføre dagens ordninger, slik at enkelte støtteformer ikke skal underlegges reduksjonsforpliktelser.

I forslaget fokuseres det også på utviklingsland. Norge erkjenner at forbedret markedsadgang for jordbruksvarer er av stor betydning for mange utviklingsland, og et viktig virkemiddel for økonomisk vekst og fattigdomsbekjempelse.

I tillegg til landbruk og tjenester står utvidet markedsadgang for industrivarer, inklusive fisk og fiskeprodukter, helt sentralt for Norge i en ny forhandlingsrunde.

Gjennom GATT og EFTA/EØS har Norge fjernet de fleste tollsatsene for handel med varer. Vi har i dag tollfri adgang for de fleste av våre produkter i Europa, men med unntak for bearbejdede fiskeriprodukter. Fisk og fiskeprodukter er også underlagt handelsrestriksjoner i svært mange land utenfor Europa, både når det gjelder toll og ikke tollmessige handelshindringer.

Gitt fiskerienes meget store betydning for norsk økonomi og næringens store utviklingspotensial – som ikke minst er svært viktig for å sikre sysselsetting og bosetting langs norskekysten – vil det være av stor betydning at vi oppnår best mulig markedsadgang for fisk og fiskeprodukter. Vi ønsker samtidig å redusere ulike subsidier og støttetiltak til fiskerinæringen som fører til handelsvridninger og overfiske. Vi går også inn for et strammere regelverk når det gjelder bruk av antidumping.

Bedret markedsadgang vil også være av stor betydning for utviklingslandene. Mange utviklingsland er misfornøyd med resultater av Uruguay-runden, særlig når det gjelder markedsadgang for tekstiler og landbruksprodukter og det de oppfatter som skjevheter i det eksisterende regelverk. Avklaring av disse spørsmål er viktig i forberedelsesprosessen fram mot ministerkonferansen i Qatar. Norge støtter utviklingslandene i en rekke av disse sakene.

Særlig de minst utviklede landene har i liten grad maktet å høste fordeler av et mer åpent internasjonalt

marked, og særskilte tiltak drøftes for å hjelpe disse landene. Det er et viktig skritt at EU-landene og Norge nå har besluttet å gi toll- og kvotefri import på alle produkter, unntatt våpen, fra de minst utviklede land.

La meg også si noen ord om enkelte andre viktige sider ved forhandlingene i WTO. Jeg tenker her på forholdet mellom handel og miljø, investeringer, arbeidsstandarder og immaterielle rettigheter.

Et resultat av Uruguay-runden var den såkalte TRIPS-avtalen om vern av immaterielle rettigheter, slik som varemerker, patenter og opphavsrett.

TRIPS-avtalen er i det alt vesentlige basert på eksisterende internasjonale konvensjoner. Avtalens patentbestemmelser sikter bl.a. mot å skape en rimelig balanse mellom målet om å stimulere til forskning og utvikling av nye produkter, og målet om å gi tilgang til eksisterende produkter.

Utviklingslandene har så langt trukket fram noen områder der de mener det kan være grunn til å gjøre endringer i regelverket. Det gjelder bl.a. forholdet mellom TRIPS-avtalen og FN-konvensjonen om biologisk mangfold. Ifølge FN-konvensjonen skal det normalt innhentes forhåndssamtykke ved uttak av genressurser. En måte å ivareta dette hensynet på kan være å endre TRIPS-avtalen, slik at en patentsøknad må angi hvilket land genmaterialet stammer fra. På norsk side vil dette bli grundig vurdert.

Et annet område der TRIPS-avtalens patentbestemmelser berører utviklingslandenes interesser, gjelder legemiddelområdet. Ved bekjempelsen av hiv/aids-epidemien står pris og tilgjengelighet for legemidler helt sentralt. Vi må derfor sikre oss at patentregelverket ikke står i veien for at også de fattigste landene kan få tilgang til legemidler på rimelige vilkår.

I påskeuken var Norge vertskap for en ekspertkonferanse som WTO arrangerte i samarbeid med Verdens helseorganisasjon om prising og finansiering av viktige legemidler. De foreløpige konklusjonene fra denne konferansen tyder på at utviklingslandene vil kunne få nødvendig tilgang til rimelige patenterte legemidler, basert på dagens TRIPS-avtale. For øvrig vil disse problemstillingene bli drøftet særskilt på TRIPS-rådsmøtet senere denne måned.

Forholdet mellom handel og miljø er også et stadig mer aktuelt tema, som jeg sa.

En av WTOs overgripende målsettinger er som nevnt bærekraftig utvikling. Åpen handel er i denne sammenheng et nødvendig, men ikke tilstrekkelig virkemiddel. Regjeringen vil arbeide for å integrere miljøhensyn ytterligere i det multilaterale handelssystem. Det er igangsatt miljøgjennomganger i Norge og andre land for å klargjøre konsekvensene for miljøet av en videre åpning av verdenshandelen. Vi vil trekke på disse analysene i det videre arbeidet.

I WTO har utviklingsland uttrykt skepsis til å integrere miljøhensyn i det multilaterale handelssystem, særlig av frykt for at miljøregler skal kunne utestenge varer fra verdensmarkedet. Likevel må det sies at selv om diskusjonen i WTO har avdekket stor uenighet både mellom

industri- og utviklingsland og mellom industrilandene, har den også ført til økt forståelse for de ulike standpunkter. I dag er det også et nærmere samarbeid mellom WTO og FNs miljøvernprogram, UNEP. Vi vil arbeide for å styrke dette samarbeidet ytterligere.

USA og mange utviklingsland har av ulike årsaker vært skeptiske til å forhandle om investeringer innenfor rammen av WTO. Mange land, herunder et økende antall utviklingsland, ønsker imidlertid at det i den nye runden etableres multilaterale regler på dette området.

Norges utgangspunkt er å sikre både vertslandenes rett til å regulere, f.eks. innenfor miljø- og arbeidslivsområdet, og investors behov for forutsigbare rammebetingelser. Det er klart at et WTO-regelverk som gir forutsigbare og ikke-diskriminerende rammebetingelser, vil bidra til at utviklingsland lettere vil kunne tiltrekke seg utenlandske investeringer, som igjen vil være viktig for disse lands økonomiske vekst og utvikling. Et multilateralt regelverk for investeringer i WTO må ivareta utviklingslandenes interesser, og vil således være vesensforskjellig fra den avtalen man i sin tid forsøkte å forhandle fram i OECD.

Norge har i lang tid lagt stor vekt på arbeidet for menneskerettigheter, inkludert grunnleggende arbeidsstandarder. Vi har i senere år søkt å fremme en dialog i WTO om dette. Målet har vært å spre forståelse for at handel i større grad må baseres på hensynet til slike grunnleggende rettigheter. En rekke land, herunder alle utviklingsland, motsetter seg imidlertid utvikling av et regelverk for grunnleggende arbeidsstandarder innenfor rammen av WTO.

Bakgrunnen for dette er at utviklingslandene frykter at et regelverk for arbeidsstandarder i WTO vil åpne for at handelspolitiske tiltak kan iverksettes mot utviklingsland som har rimelig arbeidskraft. For å komme videre i dette arbeidet har imidlertid EU, som har samme grunnleggende holdning som Norge, fremmet forslag om å se handel og sosiale standarder i en bredere sammenheng. I tillegg til WTO og Den internasjonale arbeidsorganisasjon, ILO, tas det her sikte på å involvere andre organisasjoner, som Verdensbanken, Valutafondet og FNs utviklingsprogram, i en løpende dialog om arbeidsstandarder. Dette er et forslag vi fra norsk side støtter.

I tillegg har ILOs generaldirektør nylig tatt initiativ til å opprette en arbeidsgruppe om globaliseringens sosiale konsekvenser, der spørsmål knyttet til arbeidstakerrettigheter vil bli tatt opp. Dette er meget positivt.

For øvrig står arbeidsstandarder sentralt i vårt bilaterale og multilaterale bistandssamarbeid.

Videreutviklingen av handelsregelverket i WTO skal ikke bare dreie seg om friere handel. Regjeringen vil også arbeide for et mer rettferdig handelssystem som tar særlige hensyn til utviklingslandenes situasjon og kvalitative aspekter ved handel knyttet til miljø, utvikling og sosiale rettigheter. Dette er felles utfordringer som bare kan løses gjennom felles løsninger. Norge vil bidra til dette.

Som et teknologisk avansert samfunn med en stor avhengighet av utlandet har Norge mye å vinne på globaliser-

ingen og et mer åpent verdensmarked. Vi må imidlertid være klar over at selv om dette gir muligheter til vekst og velstand, er det i seg selv ikke noen garanti for dette. Økt globalisering kan også føre til større forskjeller, og at mange land sakker akterut. Det er derfor behov for politisk styring av markedskreftene. Vi trenger å styrke dagens globale ordninger, som WTO-regelverket, og utvikle dette videre. Regjeringen har derfor tatt initiativ til en bred utredning om hvordan vi kan bidra til bedre styring av de internasjonale markedskreftene.

Etter at det viste seg umulig å oppnå enighet i Seattle om en ny forhandlingsrunde, har vi vært vitne til en utvikling i retning av større interesse for bilaterale og regionale handelsavtaler. En slik utvikling bidrar til å svekke det verdensomspennende handelssystemet. Dette vil kunne slå spesielt negativt ut for små land som Norge, og ikke minst for utviklingslandene. Dette er nok en grunn til at det er svært viktig at WTO-ministerkonferansen i Qatar blir vellykket.

Avslutningsvis vil jeg understreke at både når det gjelder de igangsatte forhandlingene om tjenester og landbruk, og i arbeidet for å lansere en ny, bred forhandlingsrunde, vil Regjeringen legge vekt på størst mulig åpenhet og dialog. Vi har derfor etablert et omfattende rådslagningsapparat med bred deltakelse fra organisasjoner og næringslivet i Norge.

Jeg vil igjen si at jeg er glad for å kunne få denne muligheten til å orientere nå, for det er nå det pågår et stort arbeid med sikte på ministerkonferansen i Qatar, og derfor er det også viktig å høre Stortingets synspunkter på det som jeg her har fremlagt, som for øvrig er svært viktig ikke bare for Norge, men for hele kloden vår. Det er ganske store ting som nå foregår, og jeg håper at vi skal kunne klare å spre informasjon om og interesse for akkurat det.

Presidenten: Presidenten vil nå foreslå at en representant for hver partigruppe får anledning til å kommentere utenriksministerens redegjørelse i inntil fem minutter. – Det anses vedtatt.

Marit Nybakk (A): Utenriksministeren har gitt en grundig gjennomgang av de overordnede politiske mål for Norges arbeid i WTO og understreket at disse målene best kan ivaretas dersom det oppnås enighet om en ny, bred forhandlingsrunde.

Det blir viktig fram mot ministerkonferansen i Qatar å skape en enighet om en ny, bred forhandlingsrunde som kan videreutvikle det globale handelsregelverket. Jeg gir min tilslutning til Regjeringens vurderinger og prioriteringer i arbeidet i WTO.

WTO er en nøkkelorganisasjon for å gjennomføre bindende kjøreregler for handel og kapitalstrømmer i en globalisert verden, en forutsetning for å utjevne de store levekårsforskjellene mellom grupper, land og regioner.

Det betinger at vi integrerer utviklingslandene bedre. For det må gjøres mer for å ivareta utviklingslandenes legitime interesser, som også utenriksministeren sa, både med hensyn til markedsadgang, regelverk og overføring

av kompetanse. Dersom utviklingsland bedre kan ta del i og nyttiggjøre seg det internasjonale handelssystemet, kan de legge grunnlaget for økonomisk vekst og utvikling. Jeg vil i den sammenheng framheve Regjeringens beslutning om å gi toll- og kvotefri import på alle produkter, unntatt våpen, fra de minst utviklede land. Samtidig må vi bidra til investeringer i de samme MUL-landene og til overføring av kompetanse. Vi må også erkjenne at u-land og i-land står ulikt i utgangspunktet, og at vi trolig må arbeide for kompensasjonsordninger for u-land i det internasjonale handelsregimet.

Når det gjelder de pågående tjenesteforhandlingene, vil jeg understreke det som utenriksministeren sa om at tjenesteaftalen i WTO ikke begrenser vår nasjonale handlefrihet til å organisere den offentlige sektor i Norge, f.eks. på utdannings- og helseområdet. Det er helt nødvendig å bevare den nasjonale handlefriheten til å utforme offentlig sektor slik vi ønsker.

I tillegg til landbruk og tjenester står utvidet markedsadgang for industrivarer, inklusive fisk og fiskeprodukter, helt sentralt for Norge i en ny og bred forhandlingsrunde. Markedsadgangsforhandlingene er viktige for Norge både med tanke på markeder utenfor Europa og for bearbejdede fiskeprodukter i det europeiske markedet. Fiskerinæringen er viktig for å sikre sysselsetting og bosetting langs kysten, og dessuten er den kanskje vår viktigste verdiskapende næring ved siden av oljesektoren. Derfor er det av stor betydning for Norge at vi oppnår best mulig markedsadgang for fisk og fiskeprodukter.

Norge har lenge lagt stor vekt på arbeidet for menneskerettigheter, inkludert grunnleggende arbeidsstandarder og faglige rettigheter, og det deler vi med EU. Vi må ha «fair trade», ikke bare «free trade». EUs forslag, som utenriksministeren nevnte, er i så måte et konstruktivt bidrag i forsøket på å komme videre med å få en slik forståelse, og Norge støtter forslaget. La meg også nevne ILO-initiativet om å opprette en arbeidsgruppe som skal utrede globaliseringens sosiale konsekvenser.

Globaliseringen av økonomien skaper behov for nye kjøreregler mellom land og regioner. Det er derfor svært viktig å delta i utformingen av regelverket innenfor WTO. Jeg vil også her vise til det initiativet Regjeringen har tatt til en utredning om hvordan vi bedre kan bidra til å styre de internasjonale markedskreftene. Dette viser at Regjeringen tar global styringsutfordring på alvor. Med 141 medlemsland har WTO utviklet seg til å bli et handelspolitisk forum for hele verdenssamfunnet, og utfordringen er hvordan vi skal organisere handelsregimet for å nå de globale målene om fattigdomsbekjempelse, sysselsetting og bærekraftig utvikling.

La oss håpe at ministermøtet til høsten vil bidra til at vi kommer oss noen skritt på veien mot et mer rettferdig internasjonalt handelssystem og en mer rettferdig verden. Men det kan være mange og lange skritt som må tas for å sikre at WTO blir den verdensomspennende organisasjonen som både i-land og u-land kan dra nytte av.

Einar Steensnæs (KrF): Videreutviklingen av handelsregelverket i WTO er ikke bare viktig for Norge og andre

land med en velutviklet økonomi. Ikke minst er det viktig for utviklingsland og andre land som nå gjennom lang tid har lidd under et svært urettferdig regime for verdenshandel. De mislykkede forhandlingsrundene i Seattle viste at det manglet ganske mye på den åpenhet og den kommunikasjon og dialog, både med faglige organisasjoner og ikke minst med folkelige organisasjoner, som skal til for å gjøre slike forhandlingsrunder vellykkede. Åpenhet og debatt er viktige forutsetninger for en god prosess. Utestengning og avgjørelser i lukkede rom er en kilde til mistenksomhet og konflikter. Det er en hard lekse, som jeg tror hele WTO-systemet lærte i Seattle, og jeg ser på de strategier som nå blir lagt opp, som en klar korreksjon i forhold til den strategien som ble forsøkt gjennomført i Seattle, men som altså ikke førte fram.

Jeg er godt tilfreds med utenriksministerens redegjørelse i dag. Som utenriksministeren uttrykte det: Det dreier seg ikke bare om å sikre Norge en bedre tilgang til de internasjonale markedene med sine produkter og tjenester. Det dreier seg ikke minst om å få vedtatt et mer rettferdig handelssystem, som tar nødvendig hensyn til utviklingslandenes situasjon, til miljø, utvikling og sosiale rettigheter. Og jeg synes det var bra at utenriksministeren vektla dette så pass mye i sin redegjørelse. Vi må få etablert kjøreregler for verdenshandel og investeringer som kan forhindre at det er den sterkeste rett som rår. Og Norge bør her ta ansvar som et rikt land som har tillit i det internasjonale samfunnet, og arbeide aktivt for at særlig mindre nasjoner og nasjoner med svak økonomi, herunder utviklingslandene, sikres en stemme og en mer rettferdig deltakelse i de fora hvor nettopp slike kjøreregler blir fastsatt.

De seks overordnede politiske målsettingene som utenriksministeren nevnte for Norges arbeid i WTO, og som også er i tråd med de nevnte prioriteringer for miljø, utvikling og sosiale rettigheter, har jeg derfor for min del ingen innvendinger til. Kristelig Folkeparti støtter også Regjeringens vurdering av at disse målsettingene best kan ivaretas gjennom en ny, bred forhandlingsrunde i WTO. Og i så måte blir selvfølgelig ministerkonferansen i Qatar viktig. Vi må ta på alvor de innvendingene som er kommet fra mange utviklingsland når det gjelder forhandlinger om investeringer, konkurranse og miljø. En bred oppslutning og forståelse i Qatar, der også utviklingslandene vil være en del av det framtidige internasjonale handelssystemet, vil kreve fleksibilitet, forståelse og også en stor grad av innrømmelse fra de rike landenes side. Og jeg forstod utenriksministeren slik i dag at dette er holdninger som Norge ønsker å ha med seg og tilnærme seg i den viktige prosessen som nå skal foregå, og jeg er i så måte godt fornøyd med de signalene som er gitt i dag.

Når det gjelder de norske interessene, vil jeg for min del bare nøye meg med å peke på et av hovedområdene innen tjenesteforhandlingene som er særlig viktig sett med norske øyne, nemlig skipsfarten. Det må være et hovedmål for de norske posisjonene at flere land, deriblant USA og EU, blir villig til å ta på seg flere forpliktelser innen dette området. Det vil skape større grad av både

forutsigbarhet og rettferdighet for denne viktige tjenestesektoren innen norsk næringsliv.

Når det gjelder vareeksporten, er det, som Marit Nybakk også nevnte, særlig markedsadgangen for fisk og fiskeprodukter som er viktig for oss. Gitt en framtidig utvidelse av EU er det viktig at vi kan møte bortfallet av frihandelsavtaler for fisk og fiskeprodukter med generelle, gunstige markedsbetingelser gjennom WTO-systemet.

Til slutt – bare for å gjenta det: Skal en komme i land i Qatar, er det viktig at det fra de rike landenes side vises nødvendig imøtekommenhet og fleksibilitet. Bare da kan en sikre seg et globalt handelssystem hvor også land med svak økonomi, deriblant utviklingslandene, er med.

Jan Petersen (H): Det er nyttig nok å få en redegjørelse fra utenriksministeren om så sentrale spørsmål som dette, og det er nyttig nok å ha en rask reaksjonsrunde i Stortinget etter en slik redegjørelse, men jeg må likevel si at en spesielt tilfredsstillende behandling av et så omfattende område er det jo slett ikke. Det ville vært ønskelig om vi hadde hatt tid til en normal stortingsbehandling av en såpass viktig redegjørelse som dette, fordi det her er viktige spørsmål som står på dagsordenen, og særlig fordi en grundig debatt jo forutsetter nærmere kjennskap til posisjonene enn det som både kan og bør sies på denne måten.

Jeg vil derfor understreke at Stortingets organer fungerer i hele tolv månedersperioden, og at det er viktig at Regjeringen holder nær kontakt med Stortinget i det videre arbeidet, også når det ikke er samlet, særlig om de tingene som gir vanskelige avveininger. Og vanskelige avveininger vil det bli mange av i en debatt som dette – f.eks. er spørsmålet om i hvor stor grad og på hvilken måte spørsmål om investeringer skal inn i neste runde, komplisert. Om det er fornuftig, er i så fall avhengig av hva man regulerer og hvordan man regulerer det, og det er spørsmål som krever en løpende dialog. Men la det være helt klart at fra Høyres side er det svært viktig å understreke nødvendigheten av at det blir gjennomslag for en ny forhandlingsrunde om liberalisering av handel. Det er viktig at en fri, åpen verdenshandel er en sentral norsk målsetting. Det er ikke umiddelbart gitt at det blir gjennombrudd for en slik linje, men det prinsipielle er det nødvendig å holde oppe, ikke minst i den norske debatten nå som globaliseringsmotstanderne samler seg.

Det er ingen tvil om at det for Norge som nasjon er viktig å ha tilgang på verdensmarkedet for våre produkter og det vi har å selge. Skal vi utløse mulighetene f.eks. i Kyst-Norge, er det nettopp en fri, åpen verdenshandel som er svaret på dette. Jeg tror det er viktig at vi nærmer oss dette spørsmålet, ikke ut fra engstelse og behov for å beskytte oss, men ut fra at vi som nasjon heller ser mulighetene som nå ligger der hvis vi er villige til å ta hele verden i bruk. Det er derfor viktig at Regjeringen er tydelig i disse spørsmålene. Jeg legger merke til at utenriksministeren fra tid til annen er ute og flørter med antiglobaliseringskreftene. Hva han nærmere legger i dette med styring av markedskrefter, er jeg ikke sikker på. Sann-

synligvis ramles det mye med tomme tønner, men det er jo den type musikk man liker å høre på venstresiden, og hvis han begrenser seg til å ramle med tomme tønner, er jeg fornøyd. Det viktige er at man gjør de riktige tingene. Og mye av det som ble sagt i redegjørelsen, er jo de riktige tingene.

Men det er en del viktige målkonflikter – f.eks.: Forfølger man nå egentlig ønskene om fri handel på fisk tilstrekkelig kraftfullt? Og er man tilstrekkelig fleksibel på forhandlingsopplegget når det gjelder jordbruk, slik at man kan gi det nødvendige for å få til en skikkelig og åpen verdenshandel når det gjelder fiskeprodukter? Jeg merket meg jo at utenriksministeren gjorde det helt klart at det er ikke bare i forhold til EU-systemet vi har problemer med fisk, det er også andre områder hvor det foreligger begrensninger som det er mulig å få gjort noe med.

Jeg merket meg at svært mange med rette er opptatt av u-landenes situasjon, og det understreker jeg. Men Norge har heller ikke på dette området vært av de aller fremste land. Også i dette storting har det vært kjempet for å gi u-landene større tilgang på verdensmarkedet. Derfor er det viktig at vi husker hva dette dreier seg om – det er å gi en åpen mulighet på like vilkår også for u-landene. Det betyr at vi i de nye forhandlingsrunder ikke skal legge inn nye avanserte regler som gjør det vanskelig for dem igjen å konkurrere. Vi er høyt oppe på stigen når det gjelder levestandard, og det er ingen grunn til å trekke stigen opp etter oss.

Derfor vil jeg gjerne understreke at en fri, åpen verdenshandel er en viktig politisk målsetting, og jeg vil be Regjeringen holde kontinuerlig kontakt med Stortinget etter hvert som de vanskelige vurderingene kalles på.

Marit Arnstad (Sp): Utenriksministeren understreket i sin redegjørelse den stadig større betydning WTO har fått. Antall land som har sluttet seg til avtalen, og den handel disse landene til sammen representerer, gir et godt bilde av dette. Derfor er det riktig å understreke at WTO har blitt et viktig organ for å drøfte i hvilken retning utviklingen av internasjonal handel skal gå. Med en stadig økende betydning har det også blitt større interesse knyttet til forhandlingene – større oppmerksomhet og større kontroverser.

Senterpartiet mener det er viktig å arbeide for en rettferdig internasjonal handel der det hersker stor grad av forutsigbarhet. Et av de grunnleggende problemer ved WTO er imidlertid fortsatt at fokuset ligger langt mer på «free trade» enn «fair trade». Arbeidet rundt WTO blir fortsatt ensidig rettet mot en mest mulig liberalisert handel, hvilket gir mange land, bl.a. Norge, et gjentatt behov for å understreke at vi skal kunne bevare nasjonal handlefrihet, at vi skal kunne reflektere bærekraftig utvikling, og at vi må ha handlefrihet til å organisere offentlige tjenester på en måte som vi sjøl ønsker. Men jeg tror vi skal erkjenne at presset som oppstår, ligger i retning av mer liberalisering. Sjøl om vi formelt har mekanismer som skal sikre miljø, landbruk og offentlig sektor, vil vi hele tiden oppleve at vi har bevisbyrden imot oss.

Senterpartiet er av den oppfatning at dette også er én av grunnene til de til dels sterke motreaksjonene som WTO-forhandlingene har skapt de siste årene. Vi mener at et annet og fornyet utgangspunkt kunne gitt diskusjonen om internasjonal handel et langt sterkere preg av konstruktiv dialog enn det vi har sett den siste tiden. Å knytte WTO opp mot FN-systemet ville være et bidrag til det. Det kunne muliggjøre en bredere tilnærming til handelsspørsmål. Ikke minst ville det være verdifullt å knytte WTO nærmere opp mot FNs arbeid for miljømessig og bærekraftig utvikling.

Senterpartiet registrerer at Regjeringen ønsker å gå videre i en ny, bred forhandlingsrunde i WTO, men at det er uklart hvor langt det vil være mulig å komme under ministerkonferansen til høsten. Senterpartiet er av den oppfatning at en burde ha imøtekommet de krav som nå har kommet om at dagens avtaler evalueres, før en går videre i en bred forhandlingsrunde som også inkluderer nye områder. Vi tror det ville vært viktig ikke minst for å kunne bidra til en langsiktig dialog i WTO som vil være holdbar og konstruktiv.

Når det gjelder de pågående forhandlingene om landbruk og tjenester, ville også de vært tjent med at det ble tatt et bredere perspektiv. Ikke minst situasjonen i europeisk landbruk i løpet av våren tilsier det. Vi er blitt minnet om hva et intensivt landbruk kan føre til i form av risiko knyttet både til dyrehelse, folkehelse og matvaresikkerhet. Dette er perspektiv som nå for alvor må med i diskusjonen om internasjonale regler for handel med mat.

Jeg er også nødt til å si at det burde ikke være nødvendig for norsk fagbevegelse engang å stille spørsmål ved om en gjennom GATS-forhandlingene risikerer økt privatisering eller mindre handlefrihet for offentlig sektor.

Når det gjelder de signal som er kommet fra Regjeringen omkring den videre utforming av TRIPS-avtalen, bl.a. ved at en vurderer en ordning der en patentsøknad kan angi hvilket land genmaterialet stammer fra, er det vår oppfatning at en slik endring ville ha vært et viktig skritt i riktig retning. Det er et arbeid som bør videreføres, og det er et initiativ som bør tas uavhengig av om det blir en bred forhandlingsrunde i tiden framover eller ikke.

Lisbet Rugtvedt (SV): Jeg vil først takke utenriksministeren for redegjørelsen. SV har vært opptatt av at Stortinget jevnlig skal bli oppdatert omkring de prosesser som pågår i WTO. Både WTO og nasjonale myndigheter må bruke mer energi og ressurser på debatt og utredning om globaliserings spørsmål. Det utredningsprosjektet Regjeringen har satt i gang omkring globale styringsutfordringer, er et viktig og bra initiativ i så måte.

Det er åpenbart behov for å møte den tiltakende globaliseringen med felles spilleregler og en bedre organisert verden. Men spillereglene må ikke bare fastsettes ut fra hva som tjener pengeinteresser, men baseres på interessene til vanlige mennesker, til de fattige og ut fra hensynet til miljøet.

SV er i utgangspunktet skeptisk til en ny bred WTO-runde. Vi har stor sans for det kravet som er stilt av en

rekke ulike miljøer, om et moratorium i WTO, at en stopper opp og evaluerer virkningen av den handelsliberaliseringen som har foregått så langt, og ser på virkninger f.eks. for fordeling, miljø og ressursforvaltning. SV ønsker også at FN skal styrkes på det handelspolitiske området for å kunne være en handlekraftig organisasjon og en effektiv arena for å bidra til spilleregler for globaliseringen.

Når det gjelder forhandlinger om tjenester, er det ikke nå så lett å se rekkevidden av det som er Norges forhandlingsopplegg. Men SV hadde ønsket at Norge var klarere i forsvar av offentlig sektor. Utenriksministeren hevdet at det ikke kunne være tvil om at tjenesteavtalen i WTO ikke vil begrense vår nasjonale handlefrihet til å organisere den offentlige sektoren på den måten vi selv ønsker.

Jeg vil begrunne hvorfor jeg mener det er feil å være så skråsikker på dette. I GATS-avtalen sies det at tjenester som ytes av offentlige myndigheter, ikke er inkludert i avtalen. Men så defineres slike tjenester i GATS-avtalens punkt 1.3 b som tjenester som blir ytt verken på kommersielt grunnlag eller i konkurranse med en eller flere tjenesteytere. Som kjent er det en rekke offentlige tjenester etter hvert som utsettes for konkurranse fra én eller flere tjenesteytere, og dette virker derfor ikke som noen holdbar definisjon. Når offentlige tjenester konkurransesettes i land som tradisjonelt har hatt en sterk velferdsstat, er det jo ikke overraskende at det kommer et press fra store selskaper om å få åpnet disse voksende tjenestemarkedene f.eks. innen helse og utdanning for internasjonal fri konkurranse. Spørsmålet er derfor om den norske regjeringen ønsker å bidra til å reparere denne svakheten i GATS-avtalen, og arbeide for en klarere definisjon av hvilke offentlige tjenester som ikke skal omfattes av konkurransereglene i GATS. Det går dessverre ikke klart fram av det norske forhandlingsforslaget at Regjeringen vil gå inn i forhandlingene med et aktivt forsvar for offentlig sektor.

Utenriksministeren la vekt på at WTO-beslutninger er basert på konsensus. Det er en klar fordel etter SVs syn. Men når avtalene først er undertegnet, er det viktig at formuleringene er klare og entydige, slik at det ikke er tvisteløsningsmekanismene som avgjør viktige prinsippspørsmål.

I tilknytning til WTO-møter har vi de siste årene sett økende uro og demonstrasjoner. Dette må tas på alvor og oppfattes som et tegn på en tillitskrise i forholdet mellom politiske myndigheter og organisasjoner som engasjerer seg i solidaritets- og miljøspørsmål. Uansett hva en måtte mene om det sterkt varierte budskapet til de som demonstrerer, må dette engasjementet og mangelen på tillit tas på alvor. Demonstrasjonene uttrykker mistillit til at WTO-systemet fungerer slik at det fremmer miljøhensyn og fattigdomsbekjempelse, eller at dette virkelig er overordnede mål for WTO-forhandlinger. Her ligger bevisbyrden på WTO-systemet. Mange har også en forståelig oppfatning av at politikerne ikke forsøker godt nok å styre utviklingen og globaliseringen, men tvert imot lar globaliseringsprosessene ta styring over dem og lar de multinasjonale selskapene sitte i førersetet.

SV mener at det er viktig at det sivile samfunnet blir trukket inn i beslutningsprosessene omkring globale spilleregler. Det er en naturlig konsekvens av at makt flyttes fra nasjonalstaten og over i internasjonale institusjoner. Det sivile samfunnet må trekkes inn i selve forhandlingsprosessen, slik tilfellet er i en rekke FN-prosesser.

Tidligere utenriksminister Knut Vollebæk tok til orde for at det burde opprettes et konsultativt organ under generaldirektøren i WTO med representasjon fra arbeidslivets parter, NGO-er og akademikere som kan gi nyttige innspill til WTO-arbeidet. Dette håper jeg utenriksministeren følger opp.

Spilleregler i globaliseringens tidsalder må inkludere en styrking av faglige rettigheter og sosiale standarder internasjonalt. Men det ser ut til å være bred enighet om at WTO ikke er den rette rammen omkring slike regler, og at bruk av handelsrestriksjoner er et lite egnet virkemiddel for å fremme høyere arbeidsstandarder i fattige land. Frivillige kampanjer, forbrukerholdninger, bistand, politisk press og regler for multinasjonale selskaper er mer egnet. Utenriksministeren gav i redegjørelsen uttrykk for at Regjeringen har inntatt et mer nyansert syn på dette enn hva Norge tidligere har stått for, og det er positivt. Det er også positivt at Regjeringen så klart uttrykker at Norge vil bidra til å fremme utviklingslandenes interesser i en ny WTO-runde.

Carl I. Hagen (Frp): Fremskrittspartiet har alltid kjempet for mest mulig frihandel, og vi slutter oss selv sagt til WTOs overgripende målsettinger som økt levestandard, full sysselsetting, bedre reallønnsutvikling samt en bærekraftig utnyttelse av jordas ressurser, slik utenriksministeren formulerte det i sin meget interessante og på mange områder gode redegjørelse til Stortinget.

Det som imidlertid forbauser oss fremdeles, er tendensen også i den norske regjering til å ha et annet syn på landbruksprodukter enn på andre varer, og hvor vanskelig det er å få til frihandel. Han sier ja til frihandel og markedsadgang i andre land for de produkter som er interessante for oss å produsere, mens man har en negativ holdning til de produkter som andre land ønsker skal få markedsadgang hos oss.

F.eks. sier utenriksministeren i sin redegjørelse:

«For det tredje er vi opptatt av å sikre en bedre markedsadgang for norsk eksport. Det gjelder varer som fisk, industri- og høyteknologiprodukter, og innenfor viktige tjenestoområder som skipsfart, offshore, energi, ingeniørfag, miljøtjenester, telekommunikasjoner og IT.»

Dette er vi helt enig i. Og vi håper på større grad av markedsadgang for dette.

Men så kommer det plutselig i redegjørelsen:

«For det fjerde legger vi vekt på å bevare nasjonal handlingsfrihet til å utforme offentlig sektor slik vi ønsker, og å føre en aktiv landbrukspolitik.»

Offentlig sektor utgjør bl.a. en stor del av tjenesteproduksjonen, og der ønsker man altså å kunne ha begrensninger. Og det er store begrensninger ved at det i den offentlige sektor i Norge er en stor grad av egenproduksjon

når det gjelder tjenestene, istedenfor å kjøpe tjenester fra et marked. På den måten stenger man ute andre som aktivt vil tilby tjenester til det norske marked. Etter industritiden, med konkrete varer, er nettopp tjenester noe som vokser ganske dramatisk i internasjonal og nasjonal økonomi. Stadig mer ressurser brukes til tjenesteproduksjon, og vi bruker mer og mer av våre egne midler til kjøp av tjenester.

Derfor er det skuffende at Regjeringen og utenriksministeren ikke har den samme åpne holdning til markedsadgang og konkurranse internasjonalt for tjenesteproduksjonen, der det offentlige er en meget stor betaler og kjøper av tjenester. Det er altfor mye egenproduksjon i Norge. Her burde Regjeringen legge opp til de ideelle målsettinger man har når det gjelder de øvrige produktene som jeg nevnte.

Det samme gjelder landbruket – som utenriksministeren omtaler senere i sin redegjørelse – der vi samarbeider nært med EU og Japan. Vi kan ikke forstå at dette er fornuftige alliansepartnere, fordi landbruksprodukter i hovedsak burde bli behandlet som alle andre produkter.

Jeg vil igjen nevne det vi har sagt tidligere: Når det gjelder vårt forhold til EØS og EU, burde vi ta initiativ for å få bedre markedsadgang for fisk mot at vi åpner for bedre markedsadgang for landbruksvarer fra EU. Det ville nemlig være i tråd med WTOs overgripende målsettinger om økt levestandard, full sysselsetting, bedre reallønnsutvikling, osv. at også vi får økt grad av frihandel med landbruksprodukter og legger langt mindre vekt på de såkalte ikke-handelsmessige hensynene i landbruket.

Jeg synes redegjørelsen dessverre viser at Regjeringen ikke er innstilt på å revurdere sine holdninger på disse områdene. Det burde vært det fornuftige. Det burde ikke være slik at vi i realiteten sier til andre land at også vi ivaretar hensynet til å beskytte oss når vi vil det, men vi vil gjerne ha markedsadgang for de produkter som vi gjerne vil eksportere. Det er det som hindrer frihandel fra å vokse frem.

Vi synes Regjeringen i langt større grad burde ha en prinsipiell positiv holdning til frihandel, og så følge det opp på *alle* produktområder.

Gunnar Kvasheim (V): Venstre gir sin tilslutning til hovedlinjene i utenriksministeren redegjørelse. Jeg vil knytte noen korte kommentarer til noen forhold som Venstre er sterkt opptatt av.

Med en liten og åpen økonomi er Norge tjent med at internasjonal handel styres av et sterkt multilateralt regelverk basert på ikke-diskriminering. Vi trenger handelsregelverk som regulerer store og små og rike og fattige lands interesser på en balansert måte. Det er bakgrunnen for at Venstre ønsker en ny bred forhandlingsrunde i WTO, både for å sikre norsk næringslivs interesser i utenlandske markeder og for å sikre at verdenshandelen tar hensyn til miljø, sosiale rettigheter og forbrukerrettigheter.

Det er viktig at en ny runde blir en grønn runde. Miljøhensyn må bli en naturlig del av regelverket. En ny runde må også ta mer hensyn til utviklingslandenes behov,

særlig de minst utviklede landenes. Teknisk assistanse til de fattigste landene under forhandlingene må derfor styrkes.

For at WTO skal styrke sin legitimitet og effektivitet må organisasjonen bli mer åpen og inkluderende, både i interne prosesser og utad. Forhandlingene må i størst mulig grad skje i åpenhet. Reaksjonene rundt forrige runde viser behovet for åpenhet, og det er viktig at det legges til rette for at organisasjoner som både har interesser knyttet til miljø, til faglige spørsmål og til forholdene i utviklingsland, får delaktighet og innsyn. Jeg er glad for at utenriksministeren vektla dette i sin redegjørelse, men understreker at her er det et meget stort forbedringspotensial.

Jeg tror det er helt avgjørende for å få suksess med de viktige oppgavene en her står overfor, at WTO-prosessen får en bredere folkelig forankring.

Venstre mener at globaliseringen er positiv og nødvendig for å nå viktige mål, men en mer internasjonal økonomi trenger også forpliktende internasjonale kjøre-regler. Det er i det perspektivet vi håper og tror at WTO-forhandlingene kan være formålstjenlige.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Kort, bare for å få sagt i alle fall det: Jeg føler at det er bred tilslutning her i Stortinget til at Norge bør arbeide for en ny bred forhandlingsrunde. Det er vel bare Senterpartiet som har vært skeptisk til det. Men jeg legger også merke til at man har litt forskjellige synspunkter på hva som bør være de norske posisjonene, f.eks. når det gjelder landbruk, noe som kom fram i Høyres og Fremskrittspartiets innlegg. Jeg må kunne konstatere at Regjeringen likevel har tilslutning til det som er vårt synspunkt, nemlig at vi iallfall foreløpig må se slik på det at landbruket er i en spesiell situasjon og har en bredere funksjon enn bare det å fremskaffe produkter som vi kan spise. Det har en funksjon i å opprettholde bosetting, i å opprettholde kulturlandskap. Det er en miljøfaktor. Det er det også land som EU-landene og Japan legger til grunn. Derfor arbeider vi sammen med dem for å få tilslutning til disse synspunktene.

Jeg er klar over, som det kom fram av både Høyres og Fremskrittspartiets innlegg, at det selvfølgelig har sammenheng med hvor langt vi kan komme når det gjelder fisk og fiskeprodukter. Det er ikke slik at vi kan ta en maksimalt restriktiv holdning når det gjelder landbruk, og så en maksimalt motsatt holdning når det gjelder fisk. Det har heller ikke ligget til grunn i det opplegget som vi har jobbet med. Det er riktig å understreke det, slik som Høyre og Fremskrittspartiet gjorde. Jeg tror likevel at det er nødvendig med en balansert innfallsvinkel til dette.

Jeg er for øvrig helt enig i det Einar Steensnæs sa om nødvendigheten av åpenhet og dialog. Mitt inntrykk er at det som fant sted i Seattle, har hjulpet, og at det nå er en større åpenhet og et ønske om en bredere dialog med samfunnet utenfor. Det er da også det som foregår.

Jan Petersen hadde en visitt til mine såkalte flørtinger med antiglobaliseringskreftene. Jeg tror ikke man skal se på det som antiglobaliseringskrefter. Det er en naturlig

og nødvendig skepsis, ikke til globaliseringen som sådan, men til utslagene av globaliseringen og et ønske om å gjøre noe med det. Jeg tror ikke det er så mange som mener at man skal skru klokken tilbake. Det mener iallfall ikke jeg. Det er ikke mulig. Men det er helt nødvendig at man legger inn regler og styringsmekanismer, slik som vi for så vidt har gjort på nasjonalt plan, for å avdempes og også ta vekk de negative virkningene av globaliseringen.

Når Jan Petersen sier at man ramler med tomme tønner, vil jeg si at det er de mest liberalistiske kreftene her som er de tomme tønnene, for det finnes ingenting inni dem. Det er derfor de bråker så mye også. Så hvis man kunne få noe innhold i tønnene, tror jeg motstanden ville bli betydelig avdempet og mindre høylytt. Det jeg oppfatter som hensikten bl.a. bak Attac-bevegelsen, er å få til en balansering av kreftene. Det er klart at det også er folk som ønsker en avskaffelse av markedskrefter, men det tror jeg er et fåtall. Alle innser at man må bygge på markedsmekanismer. Men man må ha sterkere regler, nettopp for at disse markedsmekanismene skal kunne fungere og også kunne føre til at det blir en noenlunde rettferdig fordeling globalt. Det kan vi komme tilbake til.

Jeg tar for øvrig det signalet som Jan Petersen kom med, at det er viktig at Regjeringen holder kontakt med Stortingets organer i den løpende prosessen. Flere av de spørsmålene som er tatt opp her, tror jeg det kan være nødvendig å få drøftet med Stortinget på egnet måte. Jeg tenker konkret på de forhandlingsposisjonene vi har. Og når det nærmer seg ministerkonferansen i Qatar, kan det være nødvendig å gjøre akkurat det Jan Petersen etterlyste.

Presidenten: Da er debatten i sak nr. 1 avsluttet.
(Votering, se side 3390)

S a k n r . 2

Forslag fra stortingsrepresentant Annelise Høegh på vegne av Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 8. mai 2001 (Jf. Innst. O. nr. 72):

«Stortinget ber Regjeringen vurdere å legge fram et forslag om aktivt samtykke ved obduksjon og hvordan slikt samtykke kan innhentes, f.eks. gjennom fastlegeordningen.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3390)

S a k n r . 3

Forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo på vegne av Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 8. mai 2001 (Jf. Innst. O. nr. 72):

«Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide forskrifter for obduksjon med krav om forhåndsgodkjenning fra pårørende når obduksjonen ikke er rettslig begjært.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3390)

S a k n r . 4

Innstilling fra sosialkomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2001 som følge av fastlegereformen (Innst. S. nr. 249 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 65 (2000-2001))

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) (ordfører for saken): Da fastlegeordningen ble vedtatt i Stortinget for litt over et år siden, var det under forutsetning av at staten, Kommunenes Sentralforbund, Oslo kommune og Den norske lægeförening skulle komme til enighet om de økonomiske vilkårene i fastlegeordningen. Forhandlingene var tidkrevende, og partene ble enige om å utsette ordningen fra 1. januar 2001 til 1. juni 2001, altså dagen i dag!

Tre store avtaler er inngått:

For det første en rammeavtale mellom KS og Lægeföreningen som regulerer legenes og kommunenes plikter og rettigheter i fastlegeordningen. Som vedlegg til denne rammeavtalen følger en mal for hvordan de individuelle avtalene kan inngås mellom den enkelte fastlege og kommunen.

For det andre en særavtale mellom de samme partene. Her er lønnsvilkårene for leger og turnusleger i kommunehelsetjenesten med arbeidsavtale, herunder leger i fastlegeordningen, avtalt. Avtalen regulerer bl.a. legevaktarbeid, godtgjørelsen for offentlig legearbeid og turnustilskudd.

For det tredje en avtale som kalles statsavtalen. Den regulerer de økonomiske vilkårene for leger med kommunal fastlegeavtale og for leger med fylkeskommunal avtalepraksis. Her er bl.a. basistilskuddet pr. innbygger på legens liste satt til 278 kr.

Avtalene, inkludert konsekvensene av takstoppgjøret, herunder for legespesialister og legevakt, er på i alt 280 mill. kr. Dette er inntatt i revidert nasjonalbudsjett for 2001, og en samlet sosialkomite anbefaler dette.

Jeg har lyst til å tilføye noen opplysninger som viser at ordningen er godt mottatt av de fleste. Nesten 80 pst. av befolkningen har gitt tilbakemelding om at de vil være med. Kun 0,5 pst. har valgt å stå utenfor ordningen. Siden fastlegeordningen er en rettighet for pasientene, kan disse bli med i fastlegeordningen senere, om de ønsker det.

På landsplan er det registrert lister med en kapasitet til 12 pst. mer enn det er innbyggere i landet. Kun 46 leger har valgt å stå utenfor fastlegeordningen. For pasientene er det positivt at de fleste leger uten driftsavtale nå har valgt å inngå fastlegeavtale. Det betyr rimeligere egenandel.

Jeg synes det er blitt gode ordninger for turnuslegene, og jeg håper at de vil fortsette som fastleger senere. Det trengs fremdeles flere fastleger for at hele landet skal kunne delta. Komiteen uttrykker at det er bekymringsfullt at 297 lister er uten lege.

Jeg så på trykdeetatens tall i går, og her skjer det daglig forbedringer. I mitt eget fylke, Aust-Agder, har alle

blitt tildelt en lege. Ni av ti innbyggere i hele landet har fått den fastlegen de har ønsket seg, viser tall fra Rikstrykdeverket. Likevel leser vi om familier som må forholde seg til like mange leger som de har familiemedlemmer.

Etter at startproblemene er overvunnet og alle «barne-sykdommene» leget, er jeg sikker på at fastlegeordningen vil være til beste for alle parter.

Harald T. Nesvik (Frp): Jeg hadde ikke tenkt å ta ordet i denne debatten, fordi dette dreier seg om endringer i statsbudsjettet for 2001 som følge av fastlegereformen. Men det er klart at når saksordføreren begynner med politisk polemikk her, og snakker om hvor godt denne ordningen fungerer, hvor flott dette er, alle får oppfylt ønskene sine og det er ikke måte på, så er man jo nødt til å komme med noen kommentarer.

Jeg tror at også saksordføreren har fulgt med i media den siste tiden og sett at denne ordningen langt fra fungerer slik som det nå kommer, både fra helseministerens side om at det er så flott, og – jeg holdt på å si – fra andre parter her. Snarere tvert imot viser det seg at denne ordningen overhodet ikke fungerer – når personer fra Nord-Norge får tildelt fastlege i Sør-Norge, når en kommunelege i Midt-Norge får tildelt seg selv som fastlege, når personer som har hatt samme lege i en rekke år, får tildelt andre leger, når leger har problemer med å få fylt opp listene sine fordi folk ikke vil være der, når man bruker tvangstiltak for å få personer inn på dem. Og når vi i framtiden får se at personer skal begynne å bytte lege, vil man oppleve at listene er fulle.

Dette er en ordning som Fremskrittspartiet har vært imot, og kommer til å være imot, fordi dette fratår den enkelte pasient retten til selv å velge sin lege, man blir tildelt lege, man får store begrensninger med hensyn til å kunne oppsøke den legen man ønsker, og det kommer til å bli et svare strev når man skal begynne å bytte lege etter hvert som man finner at legen ikke fungerer slik som man ønsket.

Sonja Irene Sjøli (H): Jeg hadde heller ikke tenkt jeg skulle si noe, men jeg synes saksordføreren innlegg her skisserte et glansbilde av situasjonen, så det var absolutt grunn til å si noe. Det er helt klart at det er en rekke problemer som er forbundet med gjennomføringen, og det er betydelige utfordringer som gjenstår for å få ordningen til å fungere.

Høyre gikk i sin tid imot fastlegeordningen fordi vi mente at problemene i primærhelsetjenesten i stor grad er et spørsmål om mangel på allmennleger, mer enn behov for grunnleggende reformer i primærhelsetjenesten. De fleste som ønsket det, hadde sin faste lege, og vi er sterkt i tvil om denne ordningen vil føre til noen forbedringer for brukerne. Erfaringen så langt har synliggjort problemer og frustrasjoner for både pasienter, leger og kommuner, og reaksjonene har vært til dels sterke. Det er en kjensgjerning at 325 000 står uten fastlege, det mangler bortimot 400 leger for å få gjennomført ordningen over hele landet, og flere kommuner må få suspensjon fra

loven fra dag én på grunn av legemangel. Det er ikke videre tillitvekkende.

Høyre mener fremdeles at det har vært svært uheldig å ikraftsette fastlegeordningen når legemangelen er så stor. Det kan se ut som om det var prinsippene mer enn hva som foregår i den virkelige verden, som var den sterkeste drivkraften bak innføringen av fastlegeordningen. Men det er virkeligheten som styrer hverdagen vår, og det er nå innført en ordning, et prinsipp som ikke kan iverksettes over hele landet, fordi det mangler flere hundre leger.

Fastlegeordningen vil føre til en sterkere offentlig kontroll og styring av legevirkksomheten og redusert medbestemmelse og tilgjengelighet for brukerne. Det er et paradoks at vi nå har fritt sykehusvalg i spesialisthelsetjenesten, men når det gjelder primærhelsetjenesten, går vi stikk motsatt vei. Pasientene er i realiteten fratatt det frie legevalg, selv om de har mulighet til å bytte to ganger i året. Hundre tusen og vel så det har allerede byttet før ordningen har trådt i kraft. Flere hundre tusen står altså uten fastlege, og jeg er redd for at vi i tiden framover vil oppleve at det vil bli brukt store ressurser på byråkrati i stedet for på behandling.

Høyre er selvsagt tilfreds med at de fleste har fått til delt en lege, men det hadde de jo – som jeg sa tidligere – også fra før. «Trygghet og ansvarlighet» var tittelen på stortingsmeldingen om fastlegeordningen som ble behandlet i Stortinget i 1997. Foreløpig er det svært mange som opplever det motsatte.

Men Høyre forholder seg selvsagt til at fastlegeordningen – mot Høyres ønske – blir innført fra i dag. Vi skal selvsagt bidra med det som er mulig og nødvendig for å få ordningen til å fungere tilfredsstillende, fordi dette gjelder pasientene. Den aller viktigste utfordringen nå er å få rekruttert tilstrekkelig med leger slik at alle, uansett hvor de bor, kan få hjelp når de trenger det.

Jeg hadde tenkt å utfordre helseministeren hvis han hadde vært til stede, men det er mulig sosialministeren kan svare. Det er, som jeg sa, betydelige problemer forbundet med å få rekruttert tilstrekkelig med leger til primærhelsetjenesten. Jeg kunne tenke meg å få høre hvilke konkrete planer Regjeringen nå har for å få rekruttert flere leger, og få denne ordningen til å fungere likt over hele landet.

Presidenten: For så vidt er det ikke presidentens oppgave å påtale hva saken dreier seg om i dag. Men den dreier seg altså om en endring i statsbudsjettet for 2001 som følge av en reform som allerede er vedtatt; man har altså ikke invitert til en omkamp om selve saken. – Dette bare til påminnelse, når vi vet at vi har et langt kart foran oss, og det er fredag.

Are Næss (KrF): Vi har vel alle registrert fordeler og ulemper ved fastlegeordningen, og vi har registrert i media de uheldige, til dels fullstendig uakseptable utslag som er kommet når det gjelder tildelingen av fastlege. Men de forhold som saksordføreren refererte til, er jo enstemmige komitemerknader, som påpeker både positive og negative forhold i prosessen så langt. Og det er riktig,

som presidenten påpeker, at det her dreier seg om budsjettkonsekvenser og en ordning som er vedtatt innført. Når representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet her nå fastslår at ordningen er mislykket, og altså evaluerer en ordning før den er trådt i kraft, håper jeg at representantene for disse partiene vil bevilge seg noe lengre observasjonstid når de skal evaluere øvrige helsereformer.

Reidun Gravdahl (A): Jeg vil minne forsamlingen om at dette er en sak om endringer i statsbudsjettet som følge av fastlegeordningen, det er ingen omkamp om selve ordningen.

Jeg synes at saksordføreren her framla saken på en fremragende måte, og jeg støtter henne fullt ut. De få tingene – selvfølgelig i forhold til størrelsen av ordningen – som følger i kjølvannet av en så stor sak for pasientene, er nå i ferd med å bli rettet opp. Jeg synes også at Riksstrykdeverket her gjør en meget god jobb, og jeg ser fram til at vi når ordningen har fungert en tid, da kan ta den debatten som noen representanter forsøker å få i gang i salen her i dag.

Ola D. Gløtvold (Sp): Det var denne omkampen som gjorde at jeg syntes at også jeg ville ta ordet. Det er helt klart at det er en viss omkamp på fastlegeordningen som gjør seg gjeldende her, istedenfor at man ser på denne saken, der det – som det ble påpekt – er en enstemmig innstilling.

Innkjøringsproblemer har vi vel advart mot noen hver, også da vi behandlet denne saken – selv om vi da gikk inn for den – ikke minst i forhold til organisering, tilpasning og dette med tildeling av pasienter til leger, for å få det slik at alle parter er mest mulig fornøyd.

Nå er det slik at mangelen på leger generelt i allmennlegetjenesten ute i distriktene er hovedproblemet her. Det er dette jeg har lyst til å påpeke noen forhold ved, for det er svært dyrt å være liten og fattig, og det viser seg også i denne saken.

Det er bl.a. mangelen på legetjeneste ute i distriktene som har gjort at det er problemer også med tilpasning til lister. Derfor vil jeg be Regjeringen fortsatt prioritere en del ting her. Det gjelder stimuleringstiltak for å rekruttere til allmennlegetjenesten, som det står noe om i innstillingen, og det gjelder dette med å få Lægeföreningen til å innse at de i sterkere grad enn til nå må akseptere at deres medlemmer og deres utøvende yrkeskolleger går inn i offentlig allmennmedisinsk legetjeneste og utfører den jobben, også innenfor fastlegeordningen. Det tredje er dette med turnuslegeopplegget, at det turnustilskuddet som nå kommer på plass, blir ført videre, og at en får til en så god ordning som mulig for turnuslegetjenesten, som kan være et bra supplement i distriktskommuner og også i andre kommuner. Men dette må være under forsvarlig ledelse, slik at også der er en avhengig av at en har utdannet legepersonell.

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Da det overraskende nok ble en debatt om denne allerede vedtatte ordningen, skal jeg ta opp hansken som representanten Sjøli kastet

til meg i helseministerens fravær. Det gjelder: Hvordan skal vi skaffe tilstrekkelig med leger i allmennhelsetjenesten? Jeg tror faktisk denne ordningen i seg selv vil fungere rekrutterende, fordi den vil skape mer oversiktlige arbeidsplasser og mer tilfredsstillende legearbeidsplasser rundt i hele landet.

For det andre er utdanningskapasiteten for leger økt, vi rekrutterer stadig nye leger fra utlandet, det er egne stimulerings tiltak, og jeg har lyst til å nevne Programmet for allmenmedisinsk fagutvikling i Nord-Norge, som drives i samarbeid med Universitetet i Tromsø.

I tillegg ser vi at forsøkene med interkommunale legevakter er noe av det som hjelper til med å gjøre arbeidsdagen i distriktene bedre, slik at flere leger kan orke å være der lenger.

Mange av de problemene som har oppstått ved fordelingen av pasienter til lister, har nå vært nevnt. Jeg kan forsikre at helseministeren bruker mye av sin tid for å få på plass også de siste som ennå ikke har fått tildelt den legen de ønsker.

Vi er også opptatt av å se hvordan offentlige legetjenester på en god måte kan tilpasses denne ordningen. Likeledes er vi glade for å ha fått en turnusavtale på plass.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 3390)

S a k n r . 5

Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen og Harald T. Nesvik om å belønne dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år (Innst. S. nr. 252 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:84 (2000-2001))

Presidenten: Etter ønske fra sosialkomiteen vil presidenten foreslå at denne debatten blir begrenset til 45 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 10 minutter, de øvrige grupper 5 minutter hver.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra Regjeringens medlemmer.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, har en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Are Næss (KrF) (ordfører for saken): Blant sosialkomiteens medlemmer er jeg den som har kortest tid igjen til fylte 67 år. At jeg ble valgt som saksordfører for forslaget fra representantene Siv Jensen og Harald T. Nesvik om å belønne dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år, ser jeg derfor som en klar føring fra komiteens side i retning av en positiv innstilling. Det blir det da også.

Bakgrunnen for forslaget er i korthet at vi, i en situasjon der vi har behov for arbeidskraft, har gode muligheter til å gå av med pensjon tidlig, og vi har stort sett gode

pensjonsbetingelser. Og det skal vi ha. Men for å oppmuntre de pensjonister mellom 67 og 70 år som ønsker å bli værende i arbeidslivet, ber forslagsstillerne Regjeringen legge fram forslag om endringer i lov om folketrygd som belønner dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år.

Et flertall i komiteen, alle unntatt Arbeiderpartiet, støtter dette forslaget. Og flertallet går lenger. Flertallet ber konkret «Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 legge frem forslag om å heve grensen for arbeidsinntekt som pensjonister mellom 67 og 70 år kan ha uten avkorting i pensjonen, fra 1 til 2 ganger folketrygdens grunnbeløp». På denne måten får vi et tidfestet forslag som utgangspunkt for videre tiltak.

Arbeiderpartiets medlemmer mener denne problemstillingen bør vurderes av pensjonskommisjonen, og fremmer forslag om dette.

Jeg vil i den forbindelse peke på at denne kommisjonen nettopp er oppnevnt, med to og et halvt års funksjonstid, og den har ennå ikke hatt sitt første møte. Og vi trenger tiltak nå.

Flertallets forslag er en garanti for at noe kommer til å skje i denne saken. Det gir en tidsramme for oppstart, og er for øvrig i tråd med Kristelig Folkepartis handlingsprogram for neste stortingsperiode, hvor det heter at «det må legges til rette for at friske pensjonister kan arbeide uten at trygden blir redusert fra fylte 67 år».

For min del synes jeg det er greit å ta fatt på å oppfylle dette programmet for neste periode allerede nå.

Reidun Gravdahl (A): Forslaget vi behandler her i dag, er kun ment å belønne dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år. Forslagsstillerne sier også at de aldri har ønsket å støtte AFP-ordningen, men heller ønsker en fleksibel ordning med lavere pensjon tilpasset opptjeningsgrunnlaget fra folketrygden fra fylte 60 år. Forslagsstillerne, representantene Jensen og Nesvik fra Fremskrittspartiet, argumenterer med muligheten til å finne en skjult arbeidskraftreserve i befolkningen og oppfordre dem som kan og vil, til å stå i arbeid. Forslagsstillerne påpeker at alderspensjon fra folketrygden er en opptjent rettighet som trer i kraft fra fylte 67 år, basert på opptjent rettighet og innbetalt premie i opptjeningsår. Men avtalefestet pensjon er de negative til, selv om den er avtalefestet mellom partene i arbeidslivet og staten.

Avtalefestet pensjon er også en opptjent rettighet – for fagorganiserte. Det er verdt å merke seg at det kun ser ut til å være Arbeiderpartiet og SV som støtter AFP-ordningen. Avtalefestet pensjon er en opptjent rettighet som de fagorganiserte har. Man må arbeide til man får avtalefestet pensjon ved fylte 62 år og ha 10 års opptjeningsstid. En typisk AFP-pensjonist er en som har begynt svært tidlig i arbeidslivet, som ofte har hatt tungt, ubekvem arbeid, som er sliten, og som har en lønn på 150 000–200 000 kr i året. Dette er arbeidstakere med lang erfaring, erfaringskompetanse og punktlighet.

Deltid, bonus og jobbrotasjon er viktig for seniorer, og mange kan nok også tenke seg å jobbe litt som vikar når de er AFP-pensjonister, men de kan kun tjene

4 000 kr i året i tillegg til AFP. Dette irriterer folk kraftig, men de tar allikevel pensjon, slik de har rett til, og samfunnet taper store arbeidskraftreserver.

Jeg vil påpeke at AFP i stor grad finansieres av bedriftene, og at arbeidstakerne prioriterte denne ordningen i flere tariffoppgjør i tider da det var viktig for landets økonomi å ha moderate oppgjør. Dette er opptjente rettigheter gjennom arbeid og avtaler, og svært mange trenger denne muligheten til å tre ut av arbeidslivet på en verdig måte.

Mange blir uføretrygdet i ung alder av ulike årsaker. For noen uker siden var noen av oss på besøk i en kommune i Hedmark. Der traff vi en ung dame som hadde en utdanning, men på grunn av hennes handicap ville ingen arbeidsgiver ta henne i arbeid, så hun går på uføretrygd og føler at samfunnet ikke har bruk for henne. Dette er sløsing med ressurser. Dette må vi finne løsninger på. Det er her, i de yngre gruppene som er satt utenfor, vi har den største arbeidskraftreserven.

Det foreligger ikke noe erfaringsmateriale som tilsier at endringer i avkortingsreglene for dem mellom 67 og 70 år er skyld i at få over 67 år er i arbeid. Å lage regler som gjør det langt gunstigere for denne gruppen å tjene noe utenom pensjonen, uten avkorting, vil bli sett på som svært urettferdig av mange yngre som av ulike årsaker har ulike pensjonsordninger.

Regjeringen har nedsatt en pensjonskommisjon som skal arbeide med disse spørsmålene. Jeg finner det svært betenkelig å foregripe dette arbeidet, slik flertallet gjør. Det kan imidlertid være ønskelig at kommisjonen så raskt som mulig vurderer dette spesielle problemet og finner løsninger som oppmuntrer til å bli i arbeid. Det er behov for mer arbeidskraft, og når folk pensjonerer seg, kan det være vanskelig å få dem tilbake. Kompetansen og arbeidskraften vil da være tapt.

Jeg vil til slutt ta opp forslaget fra Arbeiderpartiet.

Presidenten: Reidun Gravdahl har tatt opp det forslag hun refererte til.

Sonja Irene Sjøli (H): Arbeidskraft er en av de største knapphetsfaktorene i Norge, og det er behov for en rekke tiltak for å øke tilgangen i årene framover.

Høyre la i høst fram en tiltakspakke for å øke tilgangen, bl.a. ved å frigjøre arbeidskraft gjennom omstilling og fornyelse, bruk av konkurranse i offentlig sektor og gjennom en aktiv oppfølging av trygdede og sosialhjelpmottakere for å bringe flest mulig tilbake til arbeidslivet. Og for dem som fremdeles har en arbeidskraftreserve, må det legges til rette, både fra myndighetenes side og fra arbeidslivets side, slik at restarbeidsevnen kan utnyttes. Det er bra for den enkelte, og det er bra for samfunnet. Høyre mener også at den reelle pensjonsalder må økes i forhold til det den er i dag, ved at det blir mer lønnsomt for eldre arbeidstakere å være i arbeid framfor å gå av med pensjon.

Sysselsettingen blant dem over 60 år har gått ned de siste årene. De fleste som forlater arbeidslivet mellom 60 og 66 år, går av med AFP eller uføretrygd. Mange av ar-

beidstakerne er slitne og har gode grunner for å avslutte et langt arbeidsliv, men stadig flere 60-åringene ønsker å jobbe lenger. Et oppslag i Kommunal Rapport 25. mai viser at utbetalingene til avtalefestet pensjon er økt med 30 pst., og at kommunene bruker store ressurser på å betale folk for at de ikke skal jobbe. Dette er folk kommunene må erstatte. Høyre er imot denne ordningen, og vil heller ha et system der folketrygdens alderspensjoner gjøres mer fleksible i forhold til aldersgrensen og størrelsen på pensjonen.

Det Dokument nr. 8-forslaget som vi behandler i dag, er identisk med det forslaget som Høyre fremmet i forbindelse med budsjettet for inneværende år, og som Fremskrittspartiet sluttet seg til. Vi er svært tilfredse med at det nå er et flertall for dette. Jeg tror mange har opplevd dagens regler som et hinder for dem som fortsatt ønsker å bidra i arbeidslivet. Det er jo et paradoks at når aktive pensjonister mellom 67 og 70 år, passerer 70 år, får de ingen avkorting i pensjonen, men kan tjene ubegrenset ved siden av full pensjon. Det er faktisk en god del som også jobber etter at de er fylt 70 år.

Vi kan ikke ha pensjonsordninger som stimulerer folk til å gå ut av arbeidslivet, og som straffer de mellom 67 og 70 år som har en arbeidsinntekt over 1 G i tillegg til sin opptjente og rettmessige pensjon, med avkorting i pensjonsytelsene. Tvert imot bør de belønnes for at de ønsker å arbeide ut over pensjonsalderen på 67 år. Eldre arbeidstakere er en ressurs, de har verdifull kompetanse, kunnskap og erfaring som samfunnet har stort behov for. Folk lever lenger og er friskere, og mange har mye å bidra med. I dagens situasjon med mangel på arbeidskraft er det enda viktigere å legge til rette for at også denne gruppen kan bidra med sin arbeidskraft dersom de ønsker det. Arbeidslivet må tilrettelegges for at det blir mulig å dra nytte av denne ressursen.

Som sagt er dette forslaget identisk med det som Høyre fremmet i forbindelse med budsjettet, og vi er svært tilfredse med at det nå er flertall for å heve grensen.

G u n n a r B r e i m o hadde her overtatt presidentplassen.

Harald T. Nesvik (Frp): Stortingsrepresentantene Siv Jensen og undertegnede fremmet i Dokument nr. 8:84 forslag om å be Regjeringen legge fram forslag om å belønne dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år.

Bakgrunnen for dette forslaget er at vi i de senere år har hatt en sterk økning i antall sysselsatte i Norge. Dette har medført at vi har fått en utvikling som har gått i retning av mangel på kvalifisert arbeidskraft. Vi har samtidig fått en utvikling der enkelte grupper av arbeidsstokken har fått muligheten til å gå av tidligere. Her kan det bl.a. nevnes at store grupper har valgt å gjøre seg nytte av AFP-ordningen. De forskjellige typer ordninger med tidligpensjonering har ytterligere bidratt til at vi har fått en situasjon med bemanningsproblemer.

Med tanke på denne problemstillingen er det av stor betydning at man ser på hvordan man kan få utnyttet den

arbeidskraftreserven som vi har. Det kan ikke være slik at personer som ønsker å fortsette i arbeidslivet etter fylte 67 år, skal straffes ved at de dermed får avkortet sin pensjon med det som de skulle kunne tjene over 1 G. På denne måten sendes det ut et signal til en gruppe mennesker om at de ikke lenger er ønsket i arbeidslivet – dette i og med at staten inndrar deler av pensjonen, som tross alt er en opparbeidet rettighet som den enkelte har betalt for gjennom et langt yrkesliv.

De personene som måtte ønske å fortsette å arbeide, innehar som regel en meget høy kompetanse innen sitt fagfelt, og vil dermed kunne være en ressurs av meget stor betydning for den enkelte bedrift. Vi skal være klar over at en rekke personer mellom 67 og 70 år, som denne avkortingsregelen gjelder, er meget friske og oppegående personer som virkelig ønsker fortsatt å kunne bidra med sin arbeidskraft. Det må bli slutt på at en anser eldre mennesker som utgått på dato, og en må heller se på denne gruppen mennesker som en meget viktig ressursgruppe med høy kompetanse.

Det er derfor gledelig at Fremskrittspartiet nå får fullt gjennomslag for dette forslaget, som i første omgang sikrer at denne gruppen nå kan tjene dobbelt så mye som før før avkorting i pensjonen finner sted. Og kanskje aller viktigst: Regjeringen må nå legge fram eventuelle andre endringer i folketrygdloven som belønner dem som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år. Komiteen har bestemt at begge disse forslagene skal gjennomføres i forbindelse med statsbudsjettet for 2002.

Det som er oppsiktsvekkende i denne saken, er at Arbeiderpartiet nok en gang velger å stå på utsiden i en sak som omhandler pensjonister. Arbeiderpartiet viser til pensjonskommisjonen og dens arbeid, og prøver på denne måten å vise at også Arbeiderpartiet er opptatt av problemstillingen.

Representanten Gravdahl snakket om at det er bare de over 67 år som får nytte av denne ordningen. Hun viste til AFP-ordningen. Her må det være en misforståelse ute og går. AFP-ordningen dreier seg jo om det motsatte av det denne saken dreier seg om. AFP-ordningen dreier seg om en mulighet til å gå av tidligere og trappe ned, mens denne saken dreier seg om at de som ønsker å fortsette i arbeid, skal kunne ha mulighet til det. Så her tror jeg representanten Gravdahl må ha blandet kortene. Saken dreier seg altså om å belønne dem som ønsker å fortsette etter at de er blitt pensjonister.

Når det gjelder forslaget til Arbeiderpartiet som henviser til pensjonskomiteen, vil jeg helt til slutt bare få bruke et kanskje litt vel mye omskrevet sitat: Der Arbeiderpartiet vil at intet skal skje, setter de ned en komitee.

Ola D. Gløtvold (Sp): La meg først få arrestere en uttalelse fra representanten Gravdahl, som er Arbeiderpartiets talskvinne på dette feltet. Hun sa at andre enn Arbeiderpartiet og SV – det måtte i hvert fall tolkes slik – aldri har ønsket å støtte AFP-ordningen. Det er helt feil. For det første har iallfall vi fra Senterpartiet vært med på å støtte den, og vi har til og med bidratt til at AFP-ord-

ningen, som opprinnelig lå innenfor det såkalte LO-NHO-området, skulle utvides til å gjelde større grupper – bare så det er sagt.

Vi kan gjerne ta en diskusjon om AFP-ordningen, men det er ikke den det gjelder i dag. Jeg syns dette forslaget først og fremst vil kunne føre til at vi får en god seniorpolitikk og en god utnyttelse av den arbeidskraftreserven som vi har i landet vårt, og som vi har god bruk for. Vi må benytte den arbeidskraften som har både faglig dyktighet og ikke minst realkompetanse inne, og dra nytte av dette så lenge som arbeidstakeren selv synes det er riktig og forsvarlig. Jeg tror arbeidsplassene og de yngre yrkeskollegene har god nytte av seniorarbeiderne både faglig og miljømessig, ikke minst i forhold til det som en kan kalle realkompetanse, og som i dag av og til er fraværende. Når vi ønsker å heve grensen for arbeidsinntekt uten avkorting av pensjonen, er det i erkjennelse av det jeg har sagt her, og jeg syns det er gledelig at en i dag kan konstatere at det er et flertall som vil heve grensen for arbeidsinntekt fra 1 G til 2 G.

Det er klart at vi har en del ulikheter og mangelfulle forhold i pensjonsordningene våre, og de urettferdighetene som det da gjerne blir av ulikheter og mangelfulle forhold og særegenheter, skal vi ta etter hvert og prøve å justere. Det er bl.a. derfor denne pensjonskommisjonen er opprettet, og jeg må jo være enig med dem som sier at det tar sin tid. Det tar sin tid bare å opprette en pensjonskommisjon, for Senterpartiet foreslo i forrige periode at vi skulle få en slik pensjonskommisjon på bena for å utrede et mer rettferdig og mer robust pensjonssystem. Dessverre fikk vi ikke noe særlig medhold og absolutt ikke noe flertall for det den gangen, men i dag er det da en realitet. Likevel må det være mulig å gjøre noen grep før denne pensjonskommisjonen konkluderer etter lang tids arbeid, f.eks. å stimulere til at folk står noe lenger i arbeid ut fra de incentiver som de får her ved at det går an å tjene noe mer utover pensjonen.

Karin Andersen (SV): SV står også inne for det forslaget som får flertall i dag.

SV er enig med Arbeiderpartiet når det gjelder avtalefestet pensjon. Men den saken som behandles i dag, dreier seg ikke om de spørsmålene som avtalefestet pensjon tar opp, for det handler jo om behovet for dem som trenger tidligere pensjon og ønsker å jobbe mindre, og det er et behov som SV ser. Vi syns AFP som sådan er en veldig god ordning, og derfor ønsker vi å ivareta fleksibiliteten for de gruppene.

Men vi ønsker også å ivareta fleksibiliteten for de alderspensjonistene som ønsker å jobbe mer, og det jeg oppfatter at denne saken dreier seg om, er mer likebehandling av de alderspensjonister som er mellom 67 og 70 år, og de som er over 70 år. Sjøl om det fremdeles er en ganske stor forskjell, har man tilnærmet likebehandling nå. Saken dreier seg altså om de mange alderspensjonister som er spreke og ønsker å jobbe mer, og om det da er formålstjenlig at rammen er såpass trang, før de får en avkorting i pensjonen. Vi mener at det er riktig å forsøke det som dette forslaget går ut på. Vi ser at det kan

(Karin Andersen)

være en arbeidskraftreserve her, og vi syns at det kan være en positiv måte å stimulere flere til å jobbe litt mer. Så sjøl om vi kanskje ikke tror at det er her de helt store reservene ligger, syns vi dette er en positiv måte å oppmuntre til det på.

Arbeiderpartiet argumenterer, slik jeg ser det, mer for å være imot forslaget enn for å være for andre mer fleksible ordninger for dem som trenger fleksibilitet for å kunne jobbe litt og få litt pensjon. Og jeg håper at det engasjementet snart kommer til syne i konkrete forslag som gjør det lettere.

For vel et år siden var jeg saksordfører i forbindelse med en melding om attføring, og i den saken dreier det seg om folk som har vært syke, men som ønsker å komme tilbake til arbeidslivet igjen, og som sådan trenger mye oppmuntring og oppbakking og kanskje et lite løft for å komme i gang igjen. I den saken stod også Arbeiderpartiet hardt på og fikk flertall for at de som gikk under denne ordningen, til og med skulle miste den lille retten de hadde til å tjene 1 G ved siden av attføringen. Den ble fjernet.

Jeg synes at det på en måte demonstrerer litt at man ikke helt greier å se alle disse sakene i sammenheng og føre et sammenhengende resonnement som oppmuntrer dem som ønsker å forsøke å utnytte en restarbeidsevne, som det heter – det er ikke et ord jeg liker, men det er visst sånn man sier det – eller som ønsker å jobbe litt mer når de har gått av med alderspensjon. Så jeg vil oppfordre til at man nå virkelig går igjennom hele systemet, slik at man finner alle de hindrene som ligger der og virker demotiverende for dem som f.eks. har vært ute av arbeidslivet på grunn av sykdom en periode, og som er på attføring, og som ønsker å teste ut arbeidsevnen sin litt mer. Jeg tror også vi skal huske på at veldig mange av dem som har pensjon, er folk som i utgangspunktet har dårligere råd enn andre, og særlig gjelder det de som har ulike former for uførepensjon, og de som er på attføring. I den sammenhengen betyr også en krone vesentlig mye mer – og det betyr fryktelig mye mer om den krona blir avkortet i en ytelse enn om man kan jobbe noen timer og får lov til å beholde de kronene. Det betyr veldig mye mer for folk som har en lav inntekt, og det kan være en oppmuntring og ikke minst et viktig bidrag til å holde motet oppe og til å tro at framtida skal kunne bli litt bedre hvis man bare orker å stå på litt til.

Så vil jeg bare gjenta det som er SVs hovedargument her: Vi ønsker en mer lik behandling av alderspensjonister mellom 67 og 70 år og de over 70 år. Og vi oppfatter dette som et positivt bidrag til at kanskje flere i den aldersgruppen finner det formålstjenlig å jobbe noe mer. Derfor velger vi å støtte forslaget.

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Yrkesdeltakelse i de eldste aldersgruppene har falt betydelig de siste par tiårene. Dette har sammenheng med økt uførepensjonering, men også med økt bruk av ulike førtidspensjonsordninger. Samtidig står Norge nå overfor store utfordringer

med økende pensjonsutbetalinger og økende forsørgingsbyrde i fremtiden.

Friske eldre, med sin lange yrkeserfaring, burde være en betydelig ressurs i arbeidslivet. Vi vet godt at det slett ikke er slik. Det er tydelig at en rekke prosesser bidrar til å skyve de eldste ut av arbeidslivet. Det har vært en god og solidarisk politikk å kjempe for stadig bedre pensjonsordninger. Samtidig bidrar også slike ordninger til at det er lettere å bli «kvitt» arbeidstakere man av ulike grunner ikke ønsker.

Vi har gått fra en tid med arbeidsledighet til en tid med et stramt arbeidsmarked. Det er ikke så lenge siden det nærmest var sett på som solidarisk å trekke seg tilbake for å slippe yngre krefter til. I dag ser vi annerledes på dette. Vi skal slett ikke svekke ordningene, men fokusere langt sterkere på hva som bidrar til å støtte ut folk, og vi skal se på hva som skal til for å skape lyst til å stå i arbeid noe lenger.

Regjeringen støtter derfor arbeidet med «Tiltaksplanen for å styrke de eldres muligheter i arbeidslivet», som Senter for seniorpolitikk nå legger opp til i samarbeid med partene i arbeidslivet. Regjeringen har i inneværende år satt av 5 mill. kr til utarbeidelse og gjennomføring av tiltaksplanen. Og vi tar også sikte på å videreføre denne bevilgningen i noen år fremover. Formålet med tiltaksplanen er å stimulere til et godt arbeidsmiljø og en god personalpolitikk som kan gjøre det attraktivt å fortsette i arbeid, fremfor tidligpensjonering. For det gjelder nok for eldre så vel som for alle andre yrkesgrupper at det slett ikke er bare pengene som bestemmer hvor lenge man er i jobb og hvor man er i jobb.

Arbeidskraft er den viktigste ressursen samfunnet har. Verdien av vår menneskelige kapital utgjør mer enn 13 ganger verdien av vår petroleumsformue. Dette innebærer at dersom dagens arbeidsstyrke reduseres med 7 pst. – f.eks. gjennom utstøting i arbeidslivet, lavere pensjonsalder, økt sykefravær el. – så vil landets framtidige inntekter reduseres med et beløp tilsvarende hele petroleumsformuen.

Jeg er følgelig helt enig med komiteen i at det er viktig å stimulere til økt arbeidsinnsats blant de eldre. Reglene for kombinasjon av arbeid og alderspensjon mellom 67 og 70 år bør derfor endres slik at flere faktisk ønsker å arbeide. En endring av regelverket slik at alderspensjon avkortes mindre mot arbeidsinntekt, vil kunne føre til at flere ønsker å arbeide noe. En slik endring vil også føre til at de som med dagens regler velger å kombinere arbeid og trygd, eller velger å arbeide fullt, vil kunne oppleve en inntektsøkning.

Det er etter mitt syn også viktig å fornye holdningene når det gjelder alderdom og pensjon. Vi kan ikke ha et arbeidsliv som støter ut eldre arbeidstakere. Sammen med arbeidslivets parter har Regjeringen satt seniorpolitikk på dagsordenen.

Som komiteen er kjent med, står pensjonssystemet overfor store utfordringer knyttet til en aldrende befolkning og tiltakende tidligpensjonering. Forsørgingsbyrden for de yrkesaktive kommer til å øke dramatisk i de nærmeste 30 årene. Det har vært en rekke utredninger på det-

te området de siste årene. Nå har vi behov for en full gjennomgang av pensjonssystemet med sikte på bred politisk tilslutning, slik at systemet blir robust over tid. Derfor har Regjeringen satt ned en pensjonskommisjon, som består av representanter fra de politiske partiene.

Den nyoppnevnte kommisjonen skal avklare hovedmål og prinsipper for et samlet pensjonssystem med utgangspunkt i de problemer og utfordringer som dagens system står overfor. Det heter eksplisitt i mandatet at et framtidig pensjonssystem må ivareta hensynet til langsiktighet, stabilitet og oversiktighet. For å møte behovet for økt yrkesdeltaking blant eldre vil reglene for kombinasjon av pensjon og arbeidsinntekt være et sentralt element i dette arbeidet.

Etter mitt syn burde en kanskje være tilbakeholden med å endre pensjonssystemet så lenge pensjonskommisjonen er i arbeid, og kanskje særlig på en så sentral del som dette.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Are Næss (KrF): Albert Einstein skal ha sagt at det vanskeligste av alt i verden å forstå er inntektsskatten. Et sånt utsagn kan bare skyldes at han ikke hadde kjennskap til norske pensjonsregler.

Vi er og blir ulike, spesielt når vi nærmer oss pensjonsalderen, med hensyn til helse og arbeidskraft og ønsket om å arbeide videre.

Jeg oppfattet statsrådens innlegg som en støtte til stimuleringsiltak for økt arbeidsinnsats blant eldre, en arbeidskraft som vi trenger, og det ville være i tråd med den fleksibilitet i forhold til forholdet mellom arbeid og trygd som en etterstreber også i andre sammenhenger. Men så opplever vi altså at statsråden skyver dette foran seg i den nettopp utnevnte pensjonskommisjonen, som ennå ikke har hatt sitt første møte.

Jeg finner det oppsiktsvekkende at statsråden antyder at en ikke skal foreta noen endringer i regelverket for pensjon i denne kommisjonens funksjonstid. Statsråden etterlyser i denne sammenheng brede politiske flertall. Ja, det kunne statsråden fått i denne saken ved å gå inn for flertallets forslag, som har tilslutning fra alle partier, unntatt Arbeiderpartiet. Det ville kunne bli et bredt politisk flertall – det er det allerede, med unntak av Arbeiderpartiet – og det er en konkret sak som trenger handling nå. Hvorfor kan ikke statsråden gå inn for dette forslaget?

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Jeg er enig med representanten Næss i at kompleksiteten i det norske pensjonssystemet er overmåte stor. Det er en vesentlig grunn til at vi vil ha en pensjonskommisjon. Kanskje er den viktigste årsaken til den kompleksiteten vi i dag ser, de mange mindre endringer som er gjort i systemet over tid. Derfor er det nettopp viktig at politikerne nå setter seg sammen. Dette er ikke et utvalg som skal utrede noe, det er politikere som skal sette seg sammen og klare å bli enige om hovedlinjene i et forenklet pensjonssystem. Derfor hadde jeg et ønske om at også denne saken skulle komme til pensjonskommisjonen.

Carl I. Hagen (Frp): Arbeiderpartiet og arbeiderpartiregjeringen slutter ikke å forbause meg.

For noen dager siden var det en stor pressekonferanse hvor Per Kleppe la frem Eldrepolitisk program for Arbeiderpartiet, og så vidt jeg skjønner skal det gjelde fra 2001 til 2005.

Forslaget i innstillingen er for budsjettet 2002, og gjelder altså for gjennomføring i neste stortingsperiode. I og med at Regjeringen og statsråden ikke har lest Arbeiderpartiets eldrepolitiske program, skal jeg sitere fra det:

«Det bør åpnes for større muligheter til å kombinere pensjon og lønnet arbeid. De regler som i dag begrenser denne mulighet, bør endres. Det gjelder bl.a. reglene i uføretrygden som krever en høy grad av uføret for å tillate kombinasjon av trygd og arbeid, og reglene som sterkt begrenser den inntekt som en trygdet mellom 67 og 70 år kan få uten avkortning i trygden.»

Det er nøyaktig ordrett støtte til det flertallsforslaget i innstillingen som bare Arbeiderpartiet er uenig i.

Er det virkelig slik at Regjeringen ikke har noen skrupler for å gå imot sitt eget vedtatte partiprogram? Er det virkelig slik at det er de andre partiene i Stortinget Arbeiderpartiet må stole på for å få gjennomført sitt eget program? Kan statsråden vennligst forklare Stortinget og det norske folk hvorledes Arbeiderpartiet kan gå ut i valg på et eldrepolitisk program når arbeiderpartiregjeringen og Arbeiderpartiet i Stortinget stemmer imot et forslag som omtrent er ordrett avskrift av deres eget program?

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Jeg kan forsikre representanten Hagen om at både sosialministeren og Regjeringen har lest partiets programmer som vi går til valg på fra 2002 til 2005. Det foreliggende forslaget handler om budsjettet for 2001.* Som jeg sa i mitt innlegg, er jeg enig i mye av forslaget, men jeg ønsker å se disse ordningene i sammenheng. Og som det også ble referert fra programmet, var både uføretrygd og alderspensjon nevnt. For meg vil det altså være svært viktig bl.a. å se på disse i sammenheng.

Ola D. Gløtvold (Sp): For det første: Kan sosialministeren gjenta noe når det gjelder mandatet for og intensjonen med arbeidet i pensjonskommisjonen? Det ble litt uryddig for meg, spesielt dette at de skulle ikke gjøre noe, men at det var politikere som nå skulle komme sammen. Kan hun presisere det litt mer?

Og så litt til det som sosialministeren sa i sitt innlegg. Noe er jeg enig i. Vi har hatt en arbeidsledighetsperiode som nok også preger sysselsettings- og pensjonspolitikken vår i stor grad. Men dagens historieløshet er påfallende, og jeg mener det er en del av historieløsheten at vi ikke i dag setter pris på og ivaretar nok den yrkeskompetanse og erfaring som eldre yrkesutøvere har, og bruker den i et stramt arbeidsmarked i dag, både for å utnytte den og for å kunne gi noe til yngre yrkesutøvere.

Så snakket sosialministeren om utstøtingsmekanismer, at vi skyver eldre ut av arbeidslivet. Det gjør vi. Og

* Senere rettet til 2002, jf. statsrådets innlegg side 3385

det er bl.a. fordi vi ikke har klart å få til gode nok ordninger for å kombinere arbeid og trygd. Da er jeg inne på uføretrygdeordningen vår. Vil sosialministeren nå påse at det blir lettere å kombinere bruk av restarbeidsevne og muligheter for trygd? En fordeling helt ned til 80/20 pst. i forholdet pensjon/arbeid eller arbeid/pensjon har en del av oss foreskrevet som akseptable fordelinger. Vil sosialministeren nå påse at det blir gjort gjeldende i mye større grad enn det folk opplever, nemlig at det er veldig firkantede regler for uføretrygd og kombinasjonen arbeid/trygd?

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Jeg skal gjenta det jeg sa om hovedmålene for pensjonskommisjonen. Det jeg sa, var at det heter helt «eksplisitt i mandatet at et framtidig pensjonssystem må ivareta hensynet til langsiktighet, stabilitet og oversiktighet». Da er det viktig at vi ser på bl.a. kombinasjonen av pensjon og arbeid, enten det gjelder uføretrygd eller det gjelder alderspensjon.

Det øvrige spørsmålet gjaldt uføretrygd og kombinasjon med det. Vi vet at dette i stor bredde er gått gjennom av Sandman-utvalget, og vi arbeider med å kunne legge det fram for Stortinget i løpet av dette året.

Harald T. Nesvik (Frp): At statsråden helt åpenbart ikke har kunnet lest sitt eget program for den neste stortingsperioden, bekymrer ikke meg som representant for Fremskrittspartiet – det er i hvert fall helt sikkert. Men det som bekymrer meg som representant for et annet parti, var svaret jeg hørte fra statsråden til representanten Hagen. Jeg blir faktisk nødt til å lese fra forslaget til vedtak for statsråden, slik at hun vet hva som står her, fordi statsråden henviste til at dette gjaldt for 2001: «Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 ...» – altså neste års statsbudsjett. Og så vidt jeg vet, blir neste års statsbudsjett behandlet i den neste stortingsperioden, fordi valget i år er den 10. september, og den nye perioden begynner da i oktober i år. Jeg regner med at statsbudsjettet faktisk ikke skal vedtas før etter den tid.

Mener statsråden noe med det som står i Arbeiderpartiets eget program for neste periode, eller vil hun bare skyve denne problemstillingen foran seg, slik som man er blitt vant til? Jeg håper virkelig jeg får svar på det, for det er veldig vesentlig.

Og så et spørsmål til: Statsråden henviser til pensjonskommisjonen. Vel, den har fått en viss virketid, og så skal den legge fram et resultat. Man skal så utarbeide eventuelt en melding eller en proposisjon til Stortinget. Og tiden går! Vil den komme tidlig i neste stortingsperiode, eller vil den komme mot slutten av neste stortingsperiode? Det kan det være vesentlig å vite fordi for alt jeg vet, kan vi risikere at arbeidet i den kommisjonen faktisk ikke er ferdig før Arbeiderpartiet også er ferdig med neste stortingsperiode.

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Representanten Nesvik har rett når det gjelder årstallet. Det er 2002, altså første

året av neste stortingsperiode, som er tatt inn i forslaget til vedtak.

Det betyr like fullt at jeg har lest partiets program. Det som jeg har lagt vekt på i mine øvrige svar, er at vi trenger å se pensjonssystemet i en helhet. Alderspensjon og uførepensjon er begge svært sentrale elementer i hvordan folk støtes ut av arbeidslivet, og derfor synes jeg det er vesentlig at disse ses i sammenheng og ikke tas som enkeltelementer.

Are Næss (KrF): Jeg synes også at ting skal ses i sammenheng. Men et sted må man begynne hvis man skal gjøre noe. Hvis man bare skal se ting i sammenheng og bare se og ikke gjøre, så skjer det ingen ting. Og jeg må igjen trekke den konklusjon av statsrådets innlegg at ingen ting skal skje på pensjonsområdet i løpet av pensjonskommisjonens funksjonstid, som så vidt jeg vet, er på 2 ½ år!

Dette gjelder som sagt statsbudsjettet for 2002, og jeg må bare innrømme at jeg ikke forstår statsråden i denne saken. Også Kristelig Folkeparti har i programmet for neste stortingsperiode programfestet omtrent ordrett det som står i flertallets forslag til vedtak i denne sak.

Jeg synes det er veldig positivt å få dette innfridd nå, og jeg må spørre statsråden: Hva er problemet med å få innfridd en programerklæring for tidlig? Vanligvis er problemet at de løftene vi gir, ikke blir innfridd eller blir innfridd for sent.

Statsråd Guri Ingebrigtsen: Jeg har betydelig tillit til at en pensjonskommisjon bestående av parlamentarikere vil bruke nødvendig tid til å gjennomføre sitt arbeid og gjøre det på den kortest mulige tid.

I et av mine tidligere svar har jeg sagt at en av grunnene til at det norske pensjonssystemet er blitt så komplisert som det representanten Næss påpekte i sitt første innlegg, er at man har endret det bitvis, slik at det til slutt er vanskelig å få noen oversikt. Derfor er det viktig for meg at store endringer i pensjonssystemet nettopp skal behandles av pensjonskommisjonen.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg har igjen sett i Eldrepolitisk program for Arbeiderpartiet for å se om det står noe om at man må se ting i sammenheng, og om det er tatt forbehold osv. Det står ingen ting om det her! Det slås klingende klart fast at Arbeiderpartiet ønsker endringer, slik at det blir mer fordelaktig for dem mellom 67 og 70 år, som har normal alderspensjon, å kunne ha arbeidsinntekt, uten å ha en så sterk begrensning som i dag.

Så snakker Arbeiderpartiet og statsråden her om pensjonskommisjonen. Den skal jo ikke se på denne type småting. Den skal se på om man skal gå over til en fondsbasing av folketrygdsystemet. Det er de store tingene der som skal ses på. Man kan ikke bruke det som unnskyldning. Jeg tror saken er ganske enkel: Arbeider-

partiets stortingsgruppe og Arbeiderpartiets regjering har glemte hva de har skrevet i Eldrepolitisk program, når de ikke øyeblikkelig endrer holdning når de, som Are Næss også sa, får klar beskjed om at det som ligger i forslaget, er akkurat det som står i Arbeiderpartiets eldrepolitiske program. Jeg syns i hvert fall det ville vært interessant om dette kunne løstes opp på et litt høyere plan, om Arbeiderpartiets parlamentariske nestleder kunne forklare Stortinget om det er slik som vi har hatt et par eksempler på nå, at Arbeiderpartiets programformuleringer egentlig ikke skal tas alvorlig. Er det slik at Arbeiderpartiets program utelukkende er myntet på å tiltrekke seg stemmer ved valget, at det som står i programmet, egentlig ikke er alvorlig ment, og at det egentlig ikke skal gjennomføres? Det får man se litt på. Dette dreier seg om Arbeiderpartiets troverdighet.

Her er det altså et eksempel på en omtrent ordrett del av Arbeiderpartiets program som vil bli gjennomført fordi alle andre partier er for det. Arbeiderpartiet burde jo være jublende i dag: Vi får gjennomført programmet vårt, enstemmig! Men så skal Arbeiderpartiet av en eller annen merkverdig grunn, litt småsurt, stemme mot sitt eget partiprogram. Det er klart at hvis vi får flere slike eksempler, vil det gå det på troverdigheten løs. Jeg syns det kunne vært interessant om Arbeiderpartiets parlamentariske nestleder kunne si noe om det prinsipielle når det gjelder programmet. Jeg har stilt spørsmålet før. Jeg har fremmet forslag som har vært ordrett etter Arbeiderpartiets program, og som Arbeiderpartiet har stemt imot, og jeg vil gjerne vite hva svaret er. Vi kommer nå til å hevde at Arbeiderpartiets program egentlig ikke er alvorlig ment. Man kan ikke ta det alvorlig, for i Stortinget stemmer Arbeiderpartiet mot gjennomføringen av det.

Harald T. Nesvik (Frp): Dette må jeg si har vært en interessant debatt. Forslaget dreide seg om å belønne dem mellom 67 og 70 år som ønsker å jobbe, og Arbeiderpartiet svarte i sitt første innlegg med å synes at det var urettferdig at AFP-pensjonistene som ønsker å trappe ned tidligere, som har tatt imot en nedtrappingsordning for arbeidskraften sin, bare kan tjene 4 000 kr. Begynnelsen bar preg av at man ikke ønsket å se på denne saken i det hele tatt.

Så var det selvfølgelig statsråden som enten ikke har lest sitt eget program for neste stortingsperiode eller ikke står ved sitt program for neste stortingsperiode. Det som det bærer preg av, er at det norske folk overhodet ikke kan stole på det som står i Arbeiderpartiets program for neste stortingsperiode, for de skal jo nødvendigvis ikke gjennomføre det i neste stortingsperiode.

Så har vi ikke fått svar fra statsråden på følgende: Når kan man vente et resultat fra pensjonskommisjonen? Når har Arbeiderpartiet tenkt å gjennomføre den ordningen som de sier de ønsker? Ingen av disse tingene har kommet frem i denne debatten. Jeg syns at vi snart må få en avklaring. Står Arbeiderpartiet ved programmet sitt? Når vil pensjonskommisjonen kunne fremlegge et arbeid som Arbeiderpartiet kan fremme for Stortinget og forhåpent-

ligvis få flertall for før stortingsperioden etter der igjen er satt igang? Jeg syns vi trenger å få en del av disse svarene på plass.

Jeg må si at jeg er veldig glad for at Fremskrittspartiets forslag her i dag får et solid flertall, men det er litt underlig at den eneste som stemmer imot her, er det partiet som faktisk har dette i sitt nye program. Det er litt underlig!

Ola D. Gløtvold (Sp): Jeg skjønner at vi ikke får noe svar fra Arbeiderpartiet på de spørsmålene som er stilt her når det gjelder programformulering og gjennomføring. Det kan jo tyde på at Arbeiderpartiet har flere sett med program, bl.a. et sett for pensjonister, presentert ved Per Kleppe. Det er greit. Det er kanskje en del av valgkampen det. Men da har jeg lyst til å stille spørsmålet til Arbeiderpartiet på en annen måte: Vil Arbeiderpartiet i sitt politiske regnskap når en kommer til denne saken, skrive: Dette er gjennomført og vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer?

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 3391)

S a k n r . 6

Innstilling fra næringskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Odd Roger Enoksen og Morten Lund om å gjennomføre tiltak slik at hensynet til matvaretrygghet og dyre- og folkehelse blir bedre ivaretatt i Norges handelsavtaler med andre land (Innst. S. nr. 264 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:72 (2000-2001))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 50 minutter, og at taletiden blir fordelt slik:

Arbeiderpartiet 10 minutter, de øvrige partier 5 minutter hver og en av de uavhengige representantene 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt høve til replikker etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Øystein Hedstrøm (Frp) (ordfører for saken): Stortingsrepresentantene Odd Roger Enoksen og Morten Lund har gjennom Dokument nr. 8:72 foreslått å gjennomføre tiltak slik at hensynet til matvaretrygghet og dyre- og folkehelse blir bedre ivaretatt i Norges handelsavtaler med andre land.

I innstillingen fremmer Senterpartiet forslag om at Regjeringen skal ta initiativ til å reforhandle EØS-avtalen og WTO-avtalen. Begrunnelsen fra forslagsstillerne er at de mener matvaretrygghet og dyre- og folkehelse skal bli bedre ivaretatt.

Videre vil man at føre var-prinsippet kan legges til grunn ved nasjonale tiltak av hensyn til dyre- og folkehelse samt at det etableres en rettslig mekanisme innen

EØS-avtalen som raskt kan behandle klager på beskyttelsestiltak og mottiltak.

Jeg antar at representanter fra mindretallet i komiteen, bestående av Senterpartiet, vil utdype sine standpunkter i saken.

Komiteen kan ikke gi sin tilslutning til den bakgrunnsbeskrivelse og de forslag som forslagsstillerne presenterer. Det vises til landbruksministerens brev av 9. mai til komiteen. I et omfattende og utfyllende svar tar landbruksministeren for seg problemstillinger som blir reist i Dokument nr. 8-forslaget. Jeg skal ta for meg noen av dem:

- Mattrygghet sett i sammenheng med landbrukspolitikken blir behandlet i den nært forestående proposisjon om årets jordbruksoppgjør.
- Nødvendige nasjonale kontrolltiltak som følge av den utvidede EØS-avtalen, dekkes innenfor rammen av overføringer til relevante etater i forbindelse med de årlige budsjettproposisjoner.

Det kan være grunn til å minne om at Norge tidligere i år satte i verk strengere sikkerhetstiltak enn i EØS-området for øvrig for å sikre den norske dyrehelsen i forbindelse med spredningen av munn- og klovsyke i Europa. Norge har også innført tiltak mot kugalskap.

Totalvurderingen av EØS-avtalen skal legges frem for Stortinget i løpet av inneværende år. Da regjeringen Bondevik fremmet forslag om en utvidelse av EØS-avtalen høsten 1998, la den samme regjeringen følgende forutsetninger til grunn:

1. Det settes av tilstrekkelig ressurser til effektiv gjennomføring av nødvendige kontrolltiltak.
2. Sikkerhetsklausulen skal brukes aktivt dersom folke- eller dyrehelsen er satt i fare.
3. De nasjonale tiltak skal evalueres fortløpende.
4. Regjeringen skal innen utløpet av 2001 legge frem for Stortinget en totalvurdering av det nye regelverket og smittesituasjonen, sammen med endringsforslag som måtte være nødvendige.

Stoltenberg-regjeringen følger opp forutsetningene fra den foregående regjering. Man vil gjennom evalueringen få vurdert regelverk, kontrolltiltak, bruk av sikkerhetsklausul, nasjonale tiltak og andre forhold av betydning.

Stortinget vil altså gis mulighet til å ta stilling til om dagens ordninger er tilfredsstillende, når Regjeringen kommer tilbake til Stortinget med resultat og konklusjoner til høsten.

Komiteen bifaller således ikke forslagene i Dokument nr. 8:72.

Randi Karlstrøm (KrF): Matskandalene som har vært i Europa det siste året, har forandret diskusjonen rundt mat. Kristelig Folkeparti viser til merknadene vi hadde i Innst. S. 224 for 2000-2001 og vil understreke at det primært må være staten som har det fulle økonomiske ansvar for følger av handel med levende dyr.

Jeg viser også til at Regjeringen innen utgangen av 2001 skal legge fram for Stortinget en totalvurdering av EØS-avtalen, og forutsetter at dette vil gi anledning til å vurdere dagens ordninger. Så viser vi også til at regjerin-

gen Bondevik ved framleggelsen av St. prp. nr. 6 for 1998-1999 understreket at sikkerhetsklausulen skulle brukes aktivt dersom folke- og dyrehelsen ble satt i fare, og mener at dette er avgjørende for å sikre hensynet til mattrygghet og dyre- og folkehelse.

Vi er i stor grad helt ut enig i innholdet i Senterpartiets forslag. Men hvis man ser litt mer praktisk politisk på et slikt forslag, vet vi at det også er sterke krefter blant flertallet i denne salen og i det norske samfunn som vil bruke en slik åpning av forhandlingene rundt WTO og EØS til helt andre ting. De vil bli brukt til mer liberalisering, dvs. ta mindre hensyn til mattrygghet, helse og miljø.

Matvaresikkerhet, mattrygghet og mat som kultur og identitetsskaper er viktig for mange kulturer og mange nasjoner. Enhver nasjons forsvarsstrategi inneholder også en matforsyningsberedskap. Mat er makt.

Mat er ikke en hvilken som helst vare. Mat er fundamentalt, som vann. Den hardeste valuta i verden er korn, og den dagen det blir mangel på korn i den rike verden, vil verdensøkonomien faktisk kunne forandre seg.

Matvaresikkerhetsproblemet framover vil få økt politisk interesse i nasjonene. Alle tegn tyder på det. Jeg forutsetter da at nasjonene har en demokratisk styreform og medier som tar opp viktige saker.

Mangel på vann og krig om vann er faktisk den store begrensningen i forhold til matproduksjon internasjonalt, i forhold til om vi klarer å øke matproduksjonen i takt med utviklingen i verdens befolkningsvekst. En internasjonal og nasjonal handelspolitikk som ikke skiller matvareproduksjonen og omsetningen av matvarer fra annen handel, vil over tid føre til svekket matvaresikkerhet – sakte, men sikkert – ikke bare for den enkelte nasjon, men for hele verdenssamfunnet.

Som sagt, vi støtter intensjonen i forslaget, men vi ser også at flertallet i denne salen vil kunne bruke dette til å utvikle både WTO-avtalen og EØS-avtalen i en langt mer liberal retning. Derfor støtter vi ikke forslaget.

Ansgar Gabrielsen (H): Innst. S. nr. 264 foreligger på bakgrunn av et Dokument nr. 8-forslag fra Odd Roger Enoksen og Morten Lund fra Senterpartiet, som nå gjennom dette forslaget har tatt avstand fra det de var med på under regjeringen Bondevik i forbindelse med St.meld. nr. 19 for 1999-2000, om at vi fortsatt skulle ha en strukturutvikling.

Nå skriver de at det er ulogisk, og at det sågar er risikabelt å fortsette en landbrukspolitikk som kan føre til større enheter i primærproduksjonen. Det har jo vært et lite – om jeg skal si det slik – vårscred når det gjelder Dokument nr. 8-forslag. Det må en vel se i lys av at det snart er valg, og i så måte ha en viss forståelse for. Men komiteens øvrige partier har valgt å lage en innstilling hvor vi ikke bifaller dette forslaget.

Representanten Karlstrøm sa at mat er makt. Man skal ikke ha lest mye i aviser i de siste dagene for å se spillet om makt i matbransjen. Stortingets flertall har innført halvering av matmomsen fra i sommer, og statsråden har tenkt å følge opp det med å bli et prispolitit for å sjekke at man får ut disse effektene.

Statsråden har siden han tiltrådte, og tidligere mens han satt i næringskomiteen, vært en eksponent for økt konkurranse i dagligvaremarkedet. Han har vært en eksponent for konkurranse på alle de produktområdene som inngår i dagligvarebransjen, herunder landbruksproduktene. Undertegnede har vært en sikker alliert når det gjelder å prøve å sprengte det ene monopol et etter det andre, og etter at jeg så at representanten Opseth nå var innvalgt i styret for Synnøve Finden, tror jeg vel at også melkemonopolet går en usikker framtid i møte. Det er for så vidt gledelig.

Jeg så imidlertid i Dagbladet tirsdag at statsråd Hansen har mottatt sterke faglige råd om selv å være gjennomgangsfiguren i den filmavisen – eller hva det er – som skal lages og kjøres i fem-seks uker før stortingsvalget. Jeg stiller ikke spørsmål ved Regjeringens og Landbruksdepartementets engasjement for å sjekke om effekten av de 6,5 milliardene som legges inn i lavere matmoms, tas ut hos forbrukerne – det er selvfølgelig en ting som definitivt skal gjøres – men jeg ble noe forundret da jeg så at selve landbruksministeren skulle være gjennomgangsfiguren i denne annonsekampanjen. Jeg står her med en del av den korrespondansen som har vært mellom Landbruksdepartementets forlengede arm – dette reklamebyrået – og dagligvarekjedene, og jeg ser at gladmeldingen fra landbruksministeren omtales i dette brevet.

Jeg kunne tenke meg å benytte denne anledningen til å spørre statsråden om han har foretatt en fornyet vurdering av egen deltakelse – jeg har forstått det slik at han har til vurdering om han skal delta eller ikke delta – og om Stortinget kanskje kunne få det meddelt i dag. Det ville jo gjøre det lettere for Stortinget om vi kunne være helt sikre på at vi unngår å få en ekstra sak før Stortinget går fra hverandre.

Presidenten: Presidenten finner grunn til å minne om hva denne saken gjelder, men overlater det til statsråden om han vil svare på den utfordringen.

Morten Lund (Sp)(komiteens leder): Om presidenten tillater, vil jeg da få lov til å holde meg til saken.

Vi må ha et helt annen handelsregime for matvarer og husdyr enn for spiker og PC-er. Helsehensyn må gå foran handelshensyn, mener Senterpartiet. Dette private forslaget ble fremmet fordi mange saker på kort tid har avslørt at Norge påstås å være tvunget til å prioritere handelshensyn framfor helsehensyn – altså det motsatte. Jeg ser imidlertid ikke bort fra at de som påstår at vi er i en tvangssituasjon uansett hva vi foretar oss, vet bedre, men at de ønsker sterkt å redusere vår handlefrihet slik at ikke EU-motstanderne skal kunne peke på at det norske folk har den fordel som Regjeringen viste til da EØS-avtalen ble vedtatt i 1993, bl.a. at våre helsemyndigheter kan avgjøre slik

- at vi ikke *må* tillate økt bruk av kreftframkallende tilsetningsstoffer i maten
- at vi ikke *må* importere levende dyr eller dyreprodukter fra land med farlig smitte som vi ikke har

Senterpartiet har sammen med Kristelig Folkeparti og Venstre påstått at EØS-avtalens reservasjonsrett gir oss full anledning til dette. Vi har hørt representanter fra andre partier si at det er slik på papiret, men at de frykter langvarige og kostbare straffetiltak fra EU hvis vi bruker den reservasjonsretten som EØS-avtalen inneholder, eller den sikkerhetsklausulen som gjelder for EUs regler generelt.

Jeg skal om nødvendig sitere de forsikringene som er gitt fra flere regjeringer om vår rett til å sikre oss mot helsefare.

Jeg synes det har vært flaut å være vitne til at våre dyrehelsemyndigheter har vært innkalt på teppet i Brussel for vårt importforbud da munn- og klovsyken var nærmest oss, at statsråden mer og mer måtte vente med svar og tiltak til han visste hva nabolandene gjorde, at vi innførte meningsløse kopier av Krise-Englands tiltak, mens føre var-handlinger med god faglig begrunnelse dels ble avvist, dels avblåst etter vennlige råd fra Brussel.

Tragediene knyttet til kugalskap og munn- og klovsyke har utløst intens debatt om matsikkerhet i forhold til jordbrukspolitikk i landene omkring oss. Det er ingen tvil om at politikken skal legges om innenfor EU – ikke i retning av mer industrialisert landbruk, økt dyretransport eller mindre hensyn til dyrehelse, folkehelse og miljø. Det vil bli mindre forkjørsrett for frihandelen med matvarer. Det vil bli større forskjell på handel med spiker og handel med mat og levende dyr.

Det er det Senterpartiet ønsker å få til her i Norge også. Så henviser resten av komiteen til en evaluering av EØS-avtalen som ble bestemt i 1998 – lenge før de siste mat- og dyreskandalene, som om ingen ting var hendt! Jeg er svært overrasket og skuffet over at komiteen ikke ønsker å si ett ord om de nye utfordringene.

Så leser vi i statsrådets brev til komiteen om den intense aktiviteten innenfor EU for å skjerpe helsepolitikken. 84 prosjekter er i gang, og Norge deltar aktivt i disse. Jeg ser ikke bort fra at noen av prosjektene handler om det som Senterpartiets forslag tar opp. Ifølge dagens redegjørelse om WTO-forhandlingene foregår det også der drøftinger om nye handelsregler. Norge deltar.

Senterpartiet mener det er åpenbart at forholdet mellom handelshensyn og helsehensyn vil bli diskutert av våre handelspartnere. Hvorfor skal ikke vi kunne ta initiativ? Det er i alle fall ingen ting som hindrer oss i å ta slike initiativ. Å be om endringer etter at de andre har bestemt seg, er bare dumt. Senterpartiet vil at Stortinget skal bry seg.

I debattene om mulige økonomiske mottiltak fra handelspartnere i forhold til norske beskyttelsestiltak har den langvarige og uprøvde saksgangen blitt brukt som begrunnelse for at vi ikke må ta noen sjanser. Det er av juridisk ekspertise blitt påpekt at EØS-avtalen mangler en klageinstans som raskt kan tre inn før mottiltak iverksettes. En slik mangel vil føre med seg at det er frykten for den sterkeste rett som gjør at land som Norge må legge seg langflat i enhver konflikt. Uten en slik instans vil det trolig være mekanismer innenfor WTO som må kobles

inn. For langvarige og for kostbare prosesser for de aller fleste formål blir en følge av det.

Vi har erfart at sikre helsefaglige råd må settes til side av frykt for handelsboikott. Da står selvsagt føre var-prinsippet enda svakere. Senterpartiet mener vi og andre land må ha rett til å gjennomføre tiltak for å unngå en fare som ennå ikke er bevist, både når det gjelder folkehelse, dyrehelse og miljø. Når føre var-prinsippet skal legges til grunn, er det ekspertene på livet får snakke med størst tyngde, ikke økonomieksperter.

Til slutt: Det tok seks uker for statsråden å svare på komiteens anmodning om en kommentar til dette forslaget. Jeg oppfatter dette som forsøk på trening for å unngå en viktig debatt i Stortinget.

Jeg vil sette fram det forslag som står i innstillingen, og få lov til å understreke at vi ikke ønsker en forhandlingsrunde om å utvide våre handelsforpliktelser og -avtaler, men å forbedre de avtalene vi har.

Kirsti Kolle Grøndahl hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Morten Lund har tatt opp det forslag han refererte til.

Karin Andersen (SV): SV deler Senterpartiets bekymring for situasjonen når det gjelder dyrehelse- og miljøspørsmål, og det som er knyttet til handelsavtaler. Vi har hatt en debatt før i dag om WTO, og der var det to partier som klart gikk imot en bred, ny forhandlingsrunde i WTO og heller ønsket et memorandum for å gå inn og se på virkningene av avtalen før nye områder tas inn.

Internasjonale avtaler er nødvendig, men det er viktig å få lagt inn føringer nå som gjør at handel ikke går foran helse og miljø på område etter område. Det er stort behov for tiltak som gjør at hensynet til matvaretrygghet, dyre- og folkehelse blir bedre ivare tatt på alle områder i slike avtaler. Derfor støtter vi det forslaget som Senterpartiet har lagt fram i dag.

Men det jeg synes ville være mest interessant i denne debatten, er om vi kunne fått et svar fra statsråden på hva slags muligheter han ser innenfor det avtaleverket vi har i dag, til å bedre situasjonen utover det den er i dag, og hva slags posisjoner det er Regjeringen ønsker å innta. I debatten før i dag om WTO snakket utenriksminister Jagland en del om dette. Men når det kommer til konkretisering, blir det på en måte veldig vagt. Det blir snakket om at det trengs mekanismer som skal ivareta andre hensyn enn hensynene til fri flyt i enhver sammenheng. Men hva man har for slags posisjoner, hva slags konsistens det er i innholdet i slike utsagn, er det vanskelig å få tak i. Jeg kunne tenke meg at ministeren kunne gjøre litt rede for disse to tingene:

1. Hva slags muligheter ser han innenfor avtaleverket slik det er i dag, til at vi bedre kan sikre de hensynene som forslagsstillerne her har vært ute etter å ivareta? Der oppfatter jeg at både ministeren og forslagsstillerne og vi i hvert fall i ord er enige.

2. Ser ministeren også at det er grunn til på en bedre måte å ivareta føre var-prinsippet? Det er et veldig viktig prinsipp i disse sammenhengene, særlig fordi vi har sett innenfor dyrehelse- og smittesituasjonen, at når det er for seint, er det for seint. Den situasjon at Norge er fri for en del dyresjukdommer, er god. Norge har en spesiell status fordi vi er smittefrie. Men i det øyeblikket smitten kommer inn, er det lite man kan få gjort. Det er veldig annerledes med dette enn det er med f.eks. stoffer som er brukt innenfor industrien. Det er stoffer som riktignok kan være svært farlige, og som på en eller annen måte kan glipe inn, men de er det mulig å forby og fjerne helt. Og mange av dem er i hvert fall lettere å få ut og få vekk enn et smittestoff som først har kommet inn, som det er vanskelig å få fjernet helt igjen.

Så synes jeg også at det hadde vært interessant om statsråden kunne forklare om det ut fra Regjeringens syn er slik at de rettslige mekanismene som nå er for å få rask klagebehandling, er tilstrekkelige, og om de er hensiktsmessige for å ivareta de hensynene som det pekes på i forslaget. At de kan være hensiktsmessige i forhold til et ønske om at disse hensynene ikke skal veie tyngre enn i dag, kan jo for så vidt være greit, men spørsmålet mitt er: Er mekanismene i dag hensiktsmessige hvis man ønsker en bedre beskyttelse av dyre- og folkehelsen, eller hvis man ønsker at føre var-prinsippet skal kunne ha fortrinnsrett og en større tyngde i forhold til de internasjonale avtalene som Norge er en del av?

SV kommer til å støtte forslaget fra Senterpartiet.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: De spørsmålene som Morten Lund og Karin Andersen her tar opp, synes jeg er viktige og sentrale, og jeg tror det er viktig at man får grundige debatter om den type spørsmål i denne sal. Spørsmålet er på hva slags grunnlag man skal få gjennomført debattene. Jeg tror at evalueringen av alle sidene av EØS-avtalen, som vi får overlevert til departementet allerede denne måned, og som vi kommer til å legge fram for Stortinget senere i år, vil være et veldig godt grunnlag for en slik vurdering. Det er jo en utredning foretatt av eksperter fra andre land enn Norge, nettopp for å få et slags uavhengig, kritisk, ikke forhåndsbestemt syn på virkningen av EØS-avtalen på dette området.

Når det gjelder WTO, vil jeg si at jeg mener at Regjeringen har vært ganske konkret på hva slags tiltak som trengs for å kunne ta vare på viktige områder innenfor norsk dyrevelferdspolitikken gjennom den posisjon som vi nå har levert i WTO. For øvrig vil jeg si at den kritikk som representanten Morten Lund fremmer i forhold til hvor lang tid det har tatt å få svar fra departementet, etter min mening er berettiget, og den tar jeg med meg.

Så har representanten Gabrielsen stilt meg et konkret spørsmål, som i og for seg ikke berører saken, men som jeg føler behov for å svare på når spørsmålet er reist. Det gjelder denne informasjonskampanjen om momsreformen. Da vil jeg minne om at formålet med informasjonskampanjen er å gi informasjon om deler av den momsreformen som Stortinget har vedtatt gjennomført 1. juli i

år. Stortinget har som kjent vedtatt en reform der noe blir dyrere, men der mat blir billigere. Samtidig er vel de fleste veldig bevisst på at skal vi få full effekt av en redusert matmoms, trenger vi bevisste forbrukere, som da er klar over hva som skal skje. Så har Landbruksdepartementet et samarbeid med reklamebyrået Dinamo i forhold til å få gjennomført denne kampanjen. De har anbefalt en kampanje med TV- og radioreklame og plakater i butikker. De har også på et faglig grunnlag, for å få størst effekt av kampanjen, som de sier, anbefalt at landbruksministeren skal være en gjennomgangsfigur i formidling av budskapet. Men samtidig har Dinamo understreket at kampanjen selvfølgelig ikke er avhengig av at så skjer. Jeg har, som representanten Gabrielsen var inne på i sitt spørsmål, hatt dette til vurdering. Etter hvert har jeg funnet det ganske lett å konkludere: Poenget med kampanjen må være at budskapet skal stå i fokus, at vi altså skal informere og bevisstgjøre forbrukerne om effekten av redusert matmoms. Kampanjen må ha som målsetting at vi får mer opplyste forbrukere om det som skal skje, og forhåpentligvis mer bevisste forbrukere. En stor debatt om min deltakelse i denne kampanjen vil fjerne det fokuset. Det er dermed ikke i sakens interesse, og dermed heller ikke i min eller Regjeringens interesse. Nå skal all fokus – og det tror jeg jeg viser at jeg er opptatt av – rettes på reduserte forbrukerpriser. Jeg har derfor fullført min vurdering, som Gabrielsen spurte etter, og vil gi Dinamo beskjed om at det ikke kan legges opp til bruk av meg som formidler av budskapet. Dermed håper jeg også at vi kan legge den debatten død, og at alle i denne sal, uavhengig av hvorvidt man stemte for eller mot momsreformen, kan delta sammen med meg og Regjeringen i arbeidet for at dette skal gi omtrent 10 pst. lavere matvarepriser fra og med 1. juli i år.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Øystein Hedstrøm (Frp): Som sakens ordfører har jeg registrert at representanten Gabrielsen tar opp et tema som ikke er relevant for denne saken, og at statsråden følger det opp og gir svar på det. Da vil jeg også som saksordfører ta opp denne tråden – da må det også være legitimt for andre å følge en slik praksis. Dette har jo vært veldig sentralt i debatten de siste dagene – det heldige eller uheldige ved at en landbruksminister i tilknytning til en valgkamp bruker sin egen person i en reklamekampanje. Men jeg er veldig glad for at statsråden tar signalene fra det politiske miljø og nå klart vil skille Arbeiderpartiets valgkamp fra denne kampanjen for lavere matvarepriser. Jeg er helt enig med landbruksministeren i at intensjonen i kampanjen er meget bra. Vi bør ha knivskarp konkurranse i matvaremarkedet og sørge for at de 6,5 milliarder kr i skattelettelse som dette egentlig innebærer, skal komme forbrukerne til gode. Det ville jo være en fiasko hvis de ulike leddene i matvarekjeden skulle ta dette gjennom økte marginer. Da ville det blitt

en skattelettelse for disse leddene og ikke for Kari og Ola nordmann. Så jeg er veldig glad for at statsråden nå har tatt signalene fra Stortinget og trekker seg ut fra en aktiv deltakelse i kampanjen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6. (Votering, se side 3391)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Da skulle vi være klare for voteringer.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse om WTO-spørsmål vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Det votes over forslag fra stortingsrepresentant Annelise Høegh på vegne av Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 8. mai 2001:

«Stortinget ber Regjeringen vurdere å legge fram et forslag om aktivt samtykke ved obduksjon og hvordan slikt samtykke kan innhentes, f.eks. gjennom fastlegeordningen.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 59 mot 37 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 12.54.37)

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Det votes over forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo på vegne av Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 8. mai 2001:

«Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide forskrifter for obduksjon med krav om forhåndsgodkjenning fra pårørende når obduksjon ikke er rettslig begjært.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble mot 6 stemmer ikke bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstillet:

I

I statsbudsjettet for 2001 gjøres følgende endringer:

U t g i f t e r :

Kap.	Post	Formål	Kroner
2711		Diverse tiltak i fylkeshelsetjenesten m.v.	
	70	Refusjon spesialisthjelp, forhøyes med fra kr 932 000 000 til kr 955 000 000	23 000 000
2755		Helsetjeneste i kommunene	
	61	Tilskudd til fastlønnsordning allmennleger, <i>kan nyttes under post 70, nedsettes</i> med fra kr 186 000 000 til kr 173 000 000	13 000 000
	70	Refusjon allmennlegehjelp, <i>kan nyttes under post 61, forhøyes</i> med fra kr 1 774 000 000 til kr 2 044 000 000	270 000 000

II

Fra 1. juli 2001 innføres en tilskuddsordning for kommuner som tar imot turnusleger. Turnustilskuddet fastsettes til kr 100 000 pr. turnuslege pr. halvår og utbetales etterskuddsvis over kap. 705 post 61 Utdanningstiltak, turnustjeneste mv.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten har Reidun Gravdahl satt fram et forslag på vegne av Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen sørge for at pensjonskommisjonen så raskt som mulig vurderer ordninger som belønner de som arbeider noe lenger enn det som er vanlig i dag.»

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 legge frem forslag om å heve grensen for arbeidsinntekt som pensjonister mellom 67 og 70 år kan ha uten avkorting i pensjonen, fra 1 til 2 ganger folketrygdens grunnbeløp, og eventuelle andre endringer i lov om folketrygd som belønner den som ønsker å bidra med sin arbeidskraft etter fylte 67 år.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Arbeiderpartiet bifaltes innstillingen med 59 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 12.56.21)

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten har Morten Lund satt fram et forslag på vegne av Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til å reformere EØS- og WTO-avtalen slik at

- matvaretrygghet og dyre- og folkehelse blir bedre ivaretatt
- føre var-prinsippet kan legges til grunn ved nasjonale tiltak for å ivareta miljø og dyre- og folkehelse.
- det etableres en rettslig mekanisme innen EØS-avtalen for raskt å behandle klager på beskyttelsestiltak og mottiltak på disse.»

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:72 (2000-2001) – forslag fra stortingsrepresentantene Odd Roger Enoksen og Morten Lund om å gjennomføre tiltak slik at hensynet til matvaretrygghet og dyre- og folkehelse blir bedre ivaretatt i Norges handelsavtaler med andre land – bifalles ikke.

Presidenten: Presidenten vil understreke at Sosialistisk Venstreparti har signalisert støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Senterpartiet bifaltes innstillingen med 80 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 12.57.22)

S a k n r . 7

Referat

Presidenten: Det foreligger intet referat.

Presidenten vil ønske alle en riktig god pinse og minne om at vi begynner Stortingets møte kl. 10 på tirsdag, og håper at alle møter uthvilte og opplagte til å ta fatt på de siste to ukene av sesjonen.

Møtet hevet kl. 13.